Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 29 ЯНВАРЬ, 1987 ШУ. ★ № 13 (7359). ★ Мах 3 кеп.

ПОЛИТБЮРОС ЛЕРХI: ЭРГАЛОНАШ ЯР — ЦХЬАН МЕТТЕ ЛАТТАРА ПРОЦЕССАШ ТIАТЕIIА ДIАЯХАР, ЮХАТЕТТАРА МЕХАНИЗМ ЙОХАЯР, СОВЕТСКИ ОБЩЕСТВА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕГIААХАР СИХДАРА ТЕШШАМЕ А ЭФФЕКТИВНИ А МЕХАНИЗМ ХЬАЯР. ВАЙ СТРАТЕГЕ КЕРТТЕРА УЙЛА — IИЛМА-ТЕХНИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕНА КАРАГIДАЬННАРАШ ПЛАНОВИ ЭКОНОМИКАЦА ВIАШАГIТОХАРИ СОЦИАЛИЗМА ЕРРИГА ПОТЕНЦИАЛ БОЛХ БЕ ЙОЛАЯЛИЙТАРИ.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1987 шера 27 январе болх бе йолаелар КПСС Центральни Комитета аргIанара Пленум. Пленуме дувца оттадаьд «Эргалонехи парте кадрови политикахи» дола дош. Цу дешах лаьца доклад йир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Пленуме дакъа лоацараштa таро елар нов. М. С. Горбачева доклада тезисаш, хIаьта иштта паччахьалкхен предприятех (объединенех) долча СССР Закона проект, эргалонийн кадрови политикаи дешай хьакъехьарча къахьегамхой письмой обзор хьалххе а йовза.

Таханарча заседане докладах йолча пренешка къамаьлаш дир: нн. И. К. Полозкова — КПСС Краснодарски крайкома хьалхарча секретара, Н. Н. Слюнькова — Белорусе ЦК Компарте хьалхарча секретара, Г. И. Марчука — СССР Iилмай Академе президента, В. И. Воротникова — РСФСР Министрий Совета председатела, В. Н. Голубевас — С. М. Кирова цIерагIча Ивановски ткацки фабрика директора, Н. И. Рыжкова — СССР Министрий Совета Председатела, В. В. Щербицке — Украина ЦК Компарте хьалхарча секретара, Б. Н. Ельцина — КПСС Московски горкома хьалхарча секретара, Г. А. Арбатова — СССР Iилмай Академе США-еи Канадаи Института директора, Ю. Ф. Соловьева — КПСС Ленинградски обкома хьалхарча секретара, Ю. В. Петрова — КПСС Свердловски обкома хьалхарча секретара, Н. Д. Терещенкос — Ставропольски краерча Степновски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза председатела.

* * *

1987 шера 28 январе КПСС ЦК Пленуме дIахо ювцаш хилар «Эргалонехи парте кадрови политикахи» йола КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева доклад.

Пренешка къамаьлаш дир: нн. А. А. Громыкос — СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела, В. С. Костина — кIор боаккхача Прокопьевски производственни объединене «Зиминка» яхача шахта комплексни бригада бригадира, Кемеровски область, Г. В. Колбина — Казахстана Компарте ЦК хьалхарча секретара, С. И. Манякина — КПСС Омски обкома хьалхарча секретара, Г. А. Ягодина — СССР лакхерчеи юкъерча лаьрхIачеи образоване министра, Ф. В. Попова — КПСС Алтайски крайкома хьалхарча секретара, М. С. Соломенцева — КПСС ЦК-рча партийни тIахьожама Комитета председатела, В. П. Тихомирова — Владимир Ильича цIерагIча Московски электромеханически завода токара, А. Ф. Пономарева — КПСС Белгородски обкома хьалхарча секретара, В. М. Величкос — СССР энергетически машиностроене министра, Д. И. Патиашвиле — Грузе Компарте ЦК хьалхарча секретара, М. А. Ульянова — РСФСР театральни деятелий Союза правлене председатела, Д. К. Моторне — Украински ССР Херсонски областа Белозерски района Кирова цIерагIча колхоза председатела, С. Л. Соколова — СССР оборона министра, Ю. А. Квицинске — Германе Федеративни Республикерча СССР Чрезвычайни а полномочни а посола, Ф. Т. Моргуна — Украина Компарте Полтавски обкома хьалхарча секретара, П. П. Гришкявичуса — Литва Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. К. Месяца — КПСС Московски обкома хьалхарча секретара, И. Б. Усманходжаева — Узбекистана Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. И. Долгих — КПСС ЦК секретара, А. М. Масалиева Киргизе Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. И. Ситникова — КПСС Иркутски обкома хьалхарча секретара.

Дош хаддаш къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара нов. М. С. Горбачева.

Дийцача дешах Пленумо тIайийцар кепайоазон тIа арабоаккхаш бола шерра соцам.

Пленумо бакъахьа лаьрхIар паччахьалкхен предприятех (объединенех) долча СССР закона проект цунах кIийле а лоархIаш могаелга, дIахо йодача хана дерригача халкъага из ювцийта а лерхIаш.

КПСС ЦК Пленуме къоастадир организационни дешаш.

Пленумо КПСС ЦК Политбюро členалла кандидат нов. Н. Н. Слюньков КПСС ЦК секретаралла хержар.

Пленумо КПСС ЦК секретарь нов. А. Н. Яковлев КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат хержар.

Пленумо КПСС ЦК секретаралла хержар нов. А. И. Лукьянов.

Решени тIайийцар нов. Д. А. Кунаев КПСС ЦК Политбюро члена декхарех мукъавалийтарах из пенсе тIа вахарца дувзаденна.

Пленумо КПСС ЦК секретара декхарех мукъавалийтар нов. М. В. Зимянин могаш воацаш пенсе тIа водаш хиларца дувзаденна.

Цу тIехь КПСС ЦК Пленумо чакхбаьккхар ший болх.

ЭРГАЛОНЕХИ ПАРТЕ КАДРОВИ ПОЛИТИКАХИ

1987 шера 27 январе КПСС ЦК Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. ГОРБАЧЕВА яьча доклада тезисаш

Пленуме дувцийта отталу ЦК апрельски (1985 шера) Пленумои КПСС XXVII съездои оттаяь политически стратеги толаме чакхъяккхара эггара боккхагIа лоархIам бола дош — эргалонехи парте кадрови политикахи дола дош. Из дувц шеррача социально-политически плане, дIаяхача ханара урокаш, хIанзарча хана характери кхоаненна дола декхараш теркаме а эцаш.

Ховш ма дарра, апрельски Пленумо, XXVII партийни съездо хьабийллар обществе эттача хьала объективни критически анализ яра никъ, мехка кхела йола исторически решенеш тIаййцар. Обществе юхаяргйоацаш дIайолаенна эргалонаш, цу новкъа хьалхара гIа баьккхаб. Хьалхара политически итог латт советски обществе доккхий хувцамаш хулаш хиларах, позитивни тенденцешка низ болаш хиларах. XXVII съезда политически линн, из кхоачашъяра парте бу практически болх, эргалонаш шоаш шерра хьаллальцай советски халкъо.

Цунца цхьана дикача оагIорахьара хувцамаш делга мела лел, хьалхагIа хийттачул халагIа хиннад эргалонаш яра гIулакх, обществе хьаIайнача проблемай бахьанаш а овлаш а кIоаргагIа хиннад. Гой цудухьа КПСС ЦК апрельски Пленумал хьалха, укх тIеххьарча шерашка партии советски обществои тIаIоттаеннача проблемай цIаьхка а анализ йинза яргйоацача, негативни процессай бахьанаш кхетаданза даргдоацачен вай сихагIа дIахо дахара, юха а гIалаташ дувлийтаргдоаца гаранти ялара гIулакхаш де дезачен эттар.

I.

ХIама ца эшаш кховзткъе итт шу хьалха ленински парте мехка тIа хьалъайййир социалистически революце коталон байракх. Социалистически хувцамаш деш советски халкъа карагIдаьннараш геттара доккхийн шеко йоаццаши да. Бакъда, моллагIа, кхыметтел эггара доккхагIдола толамаш а хила йиш яц — е общество дегIайоагIачара вIашдухьаленаш а, е вай гIалаташи динза дисараши а къайладоахаш. Цхьан къаьсттача этапе мохк дIахобахара темпаш йоае баьлар, хьаIа йолаелар халонаши къоастаянза йола проблемаши. хьахилар сеца латтарен социализмана хийра йолен кхытайпа явленеш.

Бакъда, мохк дегIаухилга-м сацанзар. ЦIена къахьийгар итташ миллионаш болча советски наха, хьинаре, халкъа долча хьашташта гIулакхаш дир дуккхача партийни организацешен вай кадрашен. Цу дерригне а юхасецайора негативни процессаш, бакъда, уж ца хилийта маганзар.

Доклада тIа вывод ю дукха ха йоацаш хьалха политикен практически балха тIеи консервативни уйлаш, инерци, яйза йолча схемашка дужаш мел доацар дита гIерталга тIехдала.

Вахара проблемаши вIашдухьаленаши кхетаяра боарам дукхагIча даькъе тийша бар теоретически уйлан долча хьалахи из дегIаахарахи. Теоре лоархIам латт «вахаре йола еррига вIашдухьаленаш» нийса хьахьокхарах яха ленински указани каст-каста духхьал теркал ца еш хиларах. Социализмах теоретически хетараш дукхагIча даькъе обществас геттара кхыдола декхараш кхоачашдеш хиннача 30—40 шерашкарча боараме дисад. ДегIайоагIа социализм, из дIакхувлача низийн вIашдухьаленийн диалектика, общества реальни хьал кIоаргта Iилма тохкамаш дара объект а хинна дIаэттадац.

Социализмах йола ленински положенеш цхьалха яьха ювцар, цар кIоаргали лоархIамн боабеш моттигаш каст-каста хулар. Из доагIа общественни рузкъа. классовии къамашта юкъерен гIулакхаш, къахьегама бустами потребление бустами. кооперации, боахам лелабара методаш, халкъа Iаьдали самоуправленни, кхы цхьадараш а санна йолча керттерча проблемашта. Къаьстта юкъедаьлар коммунизм йизза кхета ца елга. тайп-тайпара дола хургдар ховш санна хетеи абстрактнии дувцараш.

Теоретически фронтерча хьало во Iаткъар практически дешаш къестадара. Итташ шерашка боахам лелабарен доал дарен практике хувца ца луш лаьттар къаенна методаш, хIаьта кхыметтел цхьайола эффективни экономически формаш цхьаккха бахьан а доацаш тIа ца эцаш ютар. Производствои къахьегама стимулированни ма-дарра аьлча дуккхала, экстенсивни дегIаахара тIаерзаяь яр.

ЦIенхаштта мелбеннаб социалистически доалахье хьан кара я а мишта лелаеш я а хара бола тIахьожам. Из дуккхача даькъе ведомственностеи местничествен гIола дуаш дар, «цхьанне доацаш», мах боацаш, реальни да воацаш санна хулар, дукхача моттигашка къа ца хьегаш доходаш яхара пайда эцаш а хулар. Кооперативни рузкъанца нийса доаца гIулакх леладаро аграрнии социальнии политике негативни тIехьа тIадоагIа хIамаш хилийтар.

Товарно-ахчан отношенейи стоимоста закона гIулакхеи хьакъехьа хийттараша, хIаьта цкъаза цхьа хийра хIама санна социализмана нийса духьала доахаш хиларо, экономике волюнтаристски гIулакхашка. хозрасчета бизза мах бергбоацача, къахьегамах доагIар «цхьатарра дIанийсдеча» доахар, маьхаш хьахулача субъективни гIулакхаш хьахулийтар, ахча лелалга телхадора, хаттари предложенни дIанийсъяра дешаш теркал ца деча доахар. Къаьстта тIехьа тIадоагIа хала хIамаш хилар предприятейи объединенейи хозрасчетни бокъонашта доазонаш оттадича. Цо йохайора материальни стимулироване кIийле, духьале йора цар бухсоццаш доккхадар хьахилийтара, наьха къахьегамеи социальнии хьинар, дисциплинеи порядоки лохъярга вугар.

Боккъалдар аьлча хьахиннай Iаьдала экономически инструменташ мелъяра бIарчча система. хьахиннай социально-экономически дегIаухилга юхасецаду, социализма гIойленаш гучаяхеи пайда эцеи йиш хулийта прогрессивни хувцамаш юхаувза ниий тайпара йола механизм. Цу юхасецара овлаш доахк социалистически демократе къаеннача. хIаьта цхьадолча даькъе политически теоретически долаш дарашта ма йоаггIара йоацача институтий балха тIа. доал дара консерватизме долча цIенхашттача кхоачамбоацарех.

Из дерригa воча оагIорахьа Iеткъар общества вахара дуккха сфераш дегIаахара. Материальни производстве укх тIеххьарча кхаь пятилетке дукхагIдолча хьокхамий хьакъехьа планаш 70 шераш доладеннача хана денз кхоачашъяьяц. Экономика бIарчча хьанийцача кердадараш кIезига тIаэцаш, хьал ца хьовш хиннай, продукце дикка доккха данъа вай хано дIадехараштa ма доагтIара хиннадац, производстве диспропорцеш иръеннай.

Негативни процессаш социальни сфере кхаьчай. Бахача наха хьаде хIама хилийтара дешаш толаме кхоачашдаь дале а, принципиальни характера социальни гарантеш Iалашъяь яле а, вайна маганзар фусамий хьалаш, кхачан снабжени тоаяра, транспорт, медицински гIулакх, образовани вIаштIехьъяккхара, цхьайола лоархIаме проблемаш къоастаяра социализма таронех бизза пайда эца.

Белгалдала доладелар социализма керттера принцип — къахьегарга хьежжа рузкъа дIа-хьа декъар — телхаяр. Къа ца хьегаш йоахача доходашцар къовсам тIатеIIа лоаттабацар. Лакхлуш йоагIар нийцевенчески уйлаш, дуккхача наьха сакхетам чу дIачIоагIлуш латтар «уравниловка» психологи.

ТIеххьарча шерашка хьахинна социальни коррозе элементаш во Iаьткъар общества духовни вахара, бIарга ца зелуш Iолохъяла йолаелар вай халкъа йолаш а уж хиларах вай доккхал деш хинна а нравственни маьхаленаш — идейни чIоагIал, къахьегама энтузиазм, советски патриотизм. Цох белггала хьахулар — общественни гIулакхашцара дог-уйла лаьгIъялар, духовность ца хилар, скептецизм белгалъялар. къахьегама моральни стимулаш лохъялар.

Идейно-политически кхетам балара балха дола цIенхаштта кхоачамбоацараш дукхагIйолча хана къайлакхухьар парадни гIулакхаши кампанеши чакхъяхарца, центре а моттигашка а дуккха а юбилейш езъярца. ХIара дийнахьа боккъонца долаш дари моттийта йола хьал-тарои тIа-тIа дукхагIа шоайла хийра йоалаш йоагIар.

Общества нравственни атмосферана Iалаьмате во Iаьткъар законех цабашари ца кхерари, ца даьр даьд яхилга, кхааш ийдар, шоашка лакхера Iояхар из бакъахьа да е дац уйла ца еш, из де кийча хилари дерригa хестадари.

Цхьан моттиге латтара идеологин психологин Iаьткъар культура, литература, искусства хьалашта. Художественни кхоллама мах бара критереш лохъелар. Цо дигар вай цIенхаштта социально-нравственни проблемаш увттаеча, вахара бокъонца йола уйлаш хьахьокхача произведенешца цхьана. юккъерча боараме, сурт-сибат доаца, хьаькъалаи деган цхьаккха салоIам ца бу произведенеш кхолларга.

Парте, цун кадраша Iалаьмате боккха болх баь бале а, кулгалдара органашта маганзар ший ханнахьа обществе дола харцахьара хIамаш тIа-тIа дукхагIа хилара кхерама, цхьаболча коммунистий оамалийн гIулакхийн критически мах бе, вахаро дIаехаш йола решенеш тIаэца.

Цхьайолча партийни организацешта маганзар принципиальни наькъа тIа латта тIатеIIа къовсам лоаттабе харцахьарча хIамашца, дерригa де бокъо хиларца, гаргарен вовзаши ма вий яхаш дIа-хьа гIулакхаш дарца, дисциплина лохъяларца, корта бохабу малар мелар дIадоаржадарца, массехана доаггIача тайпара. духьале яцар ведомственноста, местничествана, националистически гIулакхашта.

Балха коллегиальность телхайора, партийни собраней, харжача органий лоархIам лохбалар а нийсделар. Дуккха а кулгалдеш бола парте членаш тIахьожамаи критикан юстара бисар. Каст-кастта шоай декхар кхоачаш ца деш юсар партийни мугIарий цIеналла уставни гарантеш.

Цу дерригне тешал ду, мел цIенхаштта да вай обществе тайп-тайпарча сферашка этта хьал, мел эшаш да кIоаргта хувцамаш.

Иштта хьал эттача хана оттадаьд мохк социально-экономически дегIабоалабар сихдара, эргалонаш яра дош. Бокъалдар аьлча, дувцар революционни маIане гола тохарахи де дезарехи да. Кхыбола никъ вай бац, юхадала вай йиш яц, юхадала моттиг а яц. ЦК апрельски Пленума, XXVII съезда курс леррагIа а тIатеIIа а чакхъяккха еза, хьалхашкахьа даха а общество кердача дикагIдолча дегIаахара лагIа тIа яккха а еза.

Политбюрос лерхI: эргалонаш яр — цхьан метте латтара процессаш тIатеIIа дIаяхар, юхатеттара механизм йохаяр, советски общества социально-экономически дегIаахар сихдара тешшаме а эффективни а механизм хьаяр. Вай стратеге керттера уйла — Iилма-технически революцена карагIдаьннараш планови экономикаца вIашагIтохари социализма еррига потенциал болх бе йолаялийтари.

Эргалонаш еча хана тIеххьара де лерхIар — мехка вахара еррига оагIонаш кIоаргга кердаяхар, эггара кердагIйола общественни организаце формаш социализмана ялар. вай общества гуманистически характер ерригача цуп хоадам беш йолча аспекташка — экономически, социально-политически, нравственни — ма хулла чIоагIагIа яшхар.

Тахан эргалонашъяр ерригача фронте дIададьржад. Белгалъяьннай цуп керда оамал а — из щерра даьржа ца Iеш, вахара кIоаргагIча тIоанашка кхаьчад. Мехка хьахулаш латт керда морально-нравственни атмосфера. маьхаленнй мах хувцалуш латт, чIоагIлуш йоагIа хьинаре болх беш йола принципаш — дар дIаалар, явленеши событеши ювцача хана бакъдар дувцар, кхоачамбоацаращца машар ца хилар, гIулакх тоаде дезаш хилар. Лакхлу де дезар хьадехари дисциплиней, производствера организованность, дукхагIа хиннай порядок.

Балхаш дIадоладаьд Iилма-технически прогресса кIийлен тIа халкъа боахама материально-технически база овлангара денз хувцара, цунна кIоаргга реконструкци яра, хувцамаш даьд структурни инвестиционни политике. Чакхдоахаш да кулгалдари боахам лелабара механизми эргаяьккха тоаяра тIадерзадаь доккхий гIулакхаш. Кийч а яьй, юкъейоалаеш а я алапи лакхдара керда принципаш. индивидуальни къахьегама ца йоагIаш оттаяь ограниченеш дIаяьхай, производствеи гIулакхаш дечеи тайп-тайпарча сферашка кооперативаш вIашагIйохкар могадеш да.

Доклада тIа анализ ю пятилетка хьалхарча шера экономически социальнии дегIадахкара плана итогашта. Цунца цхьана белгалдоакх, тахан, эргалонаш яр ший юххьанцарча этапе долча хана, къаьстта лоархIаме да реализмаи хьадаьчун нийса мах бари наькъа тIа латтилга, балха итогашка хьажар духхьал дIадахачун оагIорахьара а доацаш. керттерча даькъе — парте кхайкаьча планашкарен деннача дешагарен хьадоагIаш хилар. Из — цаI мара боаца, нийса партийни никъ.

Эргалонаш яра тIехьа парте курса лакха мах а беш, цунца цхьана советски наха уж практически чакхъяхара леламах шоаш садуаш хиларах дувц. Цар тIахьех парти карагIдаьнначун тIа ца сацара. тIатеIIа болх бара, хьалхашкахьа дахара, тIанйца курс юха ца доалаш дIахо яхьара. Цох политически выводаш янза яргъяц.

Эттача гIулакхий тохкам баро, эргалонаш яра опыто чIоаггIа ира отталу эггара керттера хаттар — йолаш йий-те вайга дIайолаяь эргалоний процесс чакхйоаккхаргхилара, хьалха дувлийта гIалаташ кердадоахарг ца хилара гарантеш. могаргдийте вайна общество дегIайоалаяр биззача боараме кхоачашде?

Цу тайпара гарантеш варга йолаш я. Из — дIадахачун опыто социалистически даьхен таханарен кхоанарен деношка хьалхашкара бехктокхам кхетабаро вIашагIтехача партеи халкъеи цаI бола лоIам, юкъара гIулакхаш. Из — советски халкъ, из социализмана тIехьа хилар. Из йоккха кхоллама потенциал йола вай ленински парти. Цхьабакъда, вай хьежа йиш яц цу гарантешка вайх тийша а доацаш. моллагIдолча хьалашка автоматически хьисапе болх беш ярашка санна. Политбюрос уж ювзайолийт социализма, керда общественни строй из хиларах тарра, кIоарга таронаш дикагIа яшхарцеи царех пайда эцарцеи,

(ДIахододар 2-ча агIо тIа).

ЭРГАЛОНЕХИ ПАРТЕ КАДРОВИ ПОЛИТИКАХИ

(Инстедоалар.
Доладур 1-ча оагIо тIа).

хIаьта керттера — социалистически демократизм массайолча оагIорахьара дегIаярца, общества вахара дерригача гIулакхацка халкъо бокъонца дакъа лацарца.

II.

Социалистически строя къахьегамхошта еннай бокъонца йола йоккхий политически социально-экономически бокъонаш, хIаранена йола кортамукъале, советски демократе гIулакхаца дIахьекха йола Iалаьмате йоккхий совленаш.

ХIаьта, сихха дIахьалхашнахьа ахар де йиш хургья тахан мамогга сага фактора хьинар оарцагIдаккхарца, социализмах йоахкаш йола демократически формаш дIахо дегIакхувларца. Халкъо ше социалистически хьисапе доалделга кIоаргдара парте наькъа маIан да из.

Вай дIайолаьй из процесс. Общества вахара ерригача сферашта демократизаци еш я. Партийни организацей вахар тIа-тIа тоадуш латт, шерлуш йоагIа гласность, критикен самокритикен, хьинарегIа болх бе йолаеннай массови информаце средстваш, хьаеш я нерда общественни организацеш. Общественни гIулакхашка, мехка доалдеча къахьегамхоша дакъалацар дегIаух.

Советски обществана демократизаци яр, кадрови политика парте шерра кхетаю, ювцараш я вай политически система ерригa звеньяш, кулгалдарен боахама механизман дерригa керттера доакъош.

Керттера лоархIам бар да производствера демократи дегIакхувлар, бокъонца дола шоашка доалдайтара хьисапаш леррагIа юкъедоаладар. Ший предприяте бокъонца вола да ше хилар хIара къахьегамхочо кхетадергдолаш хилийтара дола хьалаш, къахьегама коллективай производствон вахари вIаштIехьдаккхара юкъекхувла еза ишттa йола формаш.

Юкъарчал доаццаш йолча демократе ерригача формаех дикагIа пайда ийбара дола декхараш кхоачашдергда паччахьалкхен предприятех (объединенех) долча Законо, дерригача халкъага ювццiта оттаеш я цун проект. Производстваца, социальнии кадровии гIулакхашца дувзаденна дешаш къестадеча, проекто керттера полномочеш лу юкъарча собранештеи къахьегама коллективай советаштеи, общественни отношенеш эргаяьха дикагIча оагIорахьа тоаярга кхоачаду.

Экономиканеи социальни сферанеи кулгалдара процессашта демократизаци яра йоккхий таронаш я колхозий, бIарчча хьанийцача социалистически кооперацe. Балха тIа йоккха перспектива йола кооперативни формаш шеръяра дуккхача республикашка, краяшка, областашка хIанзлехьа баькха гIа хьаллаца боагIаш ба.

Производствера демократи дегIакхувлара дола керттера дош да предприятей, цехий, отделеней, участкай, фермайн звеньяйн кулгалхой, бригадираши мастераши хержалга юкъедоаладар. Доалдара кердача методашка довларо, хозрасчето, шоаш финансировани ярон, дIадахар юхаметтаоттадарои госприемка юкъейоалаярои практически къоастадарга кхоачаду из декхар.

Массанахьа а хьахоржар дIадоладара ларда тIа кулгалдара кадраш хьахилийтара процесса демократизаци яр да керда гIа дIахьалхашкахьа баккхар, къахьегамхоша производствана кулгалдеча дакъа лацара хьакъехьа принципиальни кхыйола характер хьахулийт цо. Кердача хьалашка йоах партийнии общественнии организацеш, боахама кулгалдара органаш. Производстве кулгалхой хержаро единоначали а толха ца ярал совгIа из кхы а чIоагIъю. Единоначали хилари коллегиальности органически вIаши нийсдаро кIоарг а еш, дегIакхувл демократически централизма ленински принцип, коллективах а дуккхача нахах а когIортолга а еш, централизованни планови кулгалделга.

Демократизаци яра бола принципиальни лостам Политбюрос лерхIачох хоржамий система эргайоакххилга да.

Цун йолаш йолча механизма Iалашду Советашка массе болча наьха демократически формировани а представительство а хулийталга. ХIаьта ерригa а политически, экономически, социальни институташ санна, хоржамий система а лоацаелча санна латта йиш йолаш яц, эргалонаш ярца ювзаеннача процессашта юстара а яьнна. Хьалхашка латта декхар да дуккхача кандидатурех шийна хетар дIаала формализма цхьайолча элементех кхаж тассара процедурах дIакъаста харжархочун таро хулийталга.

ТIа-тIа актуальнегIа хулаш латт чура партийни демократи шеръелга, хьалхарча даькъе массе а долча боарамий партийни организацей кулгалдара органаш вIашагIйохкача хана а еш. Доклада тIа цу дешах лаьца йоалаеш я хоадамболлаш йола предложенеш.

Обществана демократизаци яро кердача хьисапе оттаду партийни, советски, боахама органаша, цар кадраша мишта болх бу хьажара тIахьожам лоаттабара дош а. Харжархоех, къахьегама коллективех, общественни организацех, ерригача партех а халкъах тийша а бехктокхаме а хилар хIара кулгалхочо, хIара гIулакхерча сага хадданза кхетадергдолаш «лохера» тIахьожам лоаттабара боарами эффективности лакхъяр бокхха лоархIам болаш да. Юкъедоаладе лерхI мел хержараша а гIуланхашта мел хьожабаьраша а хан-ханнахьа отчет телилга, сессей, Советий массазарча комиссей балха демократически принципаш чIоагIъелга, паччахьалкхени общественни организацей балхах хьахур шерагIа дIадовзийталга, тайп-тайпара проверкаши инспекцеши яра системе порядок е.

Бокъонца йола демократи яц законал арахьа е закона тIа латташ, XXVII съезда установнацка хьежжа дукха болх бе беза экономикеи культуреи, социалистически самоуправлени дегIаахарца, гражданий бокъонаш а кортамукъале а шеръяларца дувзаденна дола керда законаш тIаэцара. Шоай хьашт дар дещ а могийташ а хиларца, анархеца, бехктокхам ца хиларца юкъара цхьаккха хIама дац социалистически демократе, аьнна, белгалдоаккх.

Бокъонца йолча демократех хьахулар тийша да цун социальни база шера хиларах, из шеръяра йолча таронехи кхоачамехи пайда ийбарах. Цунца дувзаденна доклада тIа дувцаш да эргалоний декхараш кхоачашдеча къонача тIехьенга дакъа лацийтара, кулгалдеча балхаш тIа парте боацараш, кхалнах хьежабара дешаш.

Кадрови политика къаман аспекташта а цIенхаштта терко ю. Шек хила ца везаш да цу политика толамаш, цхьабакъда, вай го декхарийла да мехкарча къамий отношенеш дегIаахара нийса дола сурти перспективаши. Кхыметтел цу сфере а гучаьлар вай къовсам лоаттабеш йола негативни явленеши деформацеши. Партийни организацеш декхарийла я къамийн къамашта юкъерен отношенеш дегIакхувлара, интернациональни кхетам балара дешаш кхы а кIоаргагIа къестаде. МоллагIча националистически а шовинистически а гIуланхашта толамца духьаллоатталургья духхьал лерагIен низ кхоачашийола интернационализм.

III.

Эргалонаш яра декхарашка хьежжа йола кадрови политика вIаштIехьйоаккхача хана Политбюро хетачох, цун толам дукхагIча даькъе тийша ба хувцамаш динза дарг ца хилар вай кадраша сиха а кIоарга а кхетадарах, парте никъ творчески а де лаьрхIачоа тIаберзабаь а чакхбаккхарах.

Социализм хьалъеча шерашка мехка хьа а яь, цахаддаш дегIаухаш я низ бола лакхаквалификаци йола кадрови потенциал. Дерригa а вай мел даьр — из советски наьха кхоллам, вай кадраша шоаш ца кхоеш беча балхах хьахиннар да.

Цунца цхьана укх Пленуме аланза даргдац, тIеххьарча шерашка дувлийтача, уж бахьан долаш партийни, паччахьалкхени боахамеи аппарата цхьайолча звеньяй балхаш тIа доккхий кхоачамбоацараш, общества негативни явленеш хьахиннача, кадрови балха тIа долча гIалатех а кадрови политике гоалдаьннарех а. ТIайоагIача хана из санна дар кхы ца хилийтара, хьалха дувлийтача гIалатий нийса мах бе декхарийла да вай.

Царех хьалхардар кадрови дешаш ший ханнахьа къестаделга, кулгадеча преемственность хулга, цахаддаш керда низаш тIаухилга, царца кулгалдеш йола органаш, цу даькъе КПСС ЦК а правительство а хьалъюзилга Iалашде дезаш хилар да. Дош ишттa оттадар доагIаш да кадрови политика ленински тайпара кхетаярца, партеи халкъеи хьашташца. Доклада тIа дувц ЦК члений лоархIамах, цар бокъонехи бехктокхамахи, КПСС ЦК Пленумий балха боарам лакхбара лоархIамах, цига парте, ерригача общества, эггара ирагIйолча проблемех дувцанза даргдоацаш хиларах дола дешаш.

ШоллагIа урок — из кадрай политически теоретически кийчон, идейнонравственни чIоагIала, балха технократически стиль сихха дIаяккхара лоархIама боагIаш бола мах ца беш бита йиш ца хилар да. Боахама йоакхонашта юкъе а баха, цхьаццайолча моттигашка партена тIахила езаш йоаца функцеш шоашта хьатIаийца, дуккхача партийни болхлоша политически дешашта экономика, социальнии духовнии вахара сферана, общественни лоархIам болча явленешта бу теркам лаьгIбаьб.

КхоалагIча уроко чулоац тIеххьарча шерашка кадрови политике парадоксальни хьисапе вIашдухьалара ши тенденци яхаш хилар: цхьан оагIорахьара — лакхерча эшелоний состав меттахьа ца йоалаш латташ хилар, вокх оагIорахьара цхьаккха кIийле а йоацаш, цхьайолча хана сов сихбеле предприятей, гIишлон, колхозий, совхозий кулгалхой хувцаш хилар. Вай стабильноста тIехьа да, амма кадрови застой хила йиш яц цох, вай тIехьа да кадраш хувцаялара, бакъда кадраш кегаяра дукьала да. Цу балха дукхагIа теркам тIаахийта, йоакхо е еза, уйла е а принципиально хьежа а веза, гIулакха хьашташ теркал а деш.

Вай кадрови балха йиъалагIа урок латт тIадиллача гIулакха хьалхара бехктокхам чIоагIбарах, дисциплина лакхъярах, вIаши доагIар хьадехаргдолаш хьал хьакхолларах. Хилийта мегаргдоацаш хIама да шоай декхарех ца лоархIабеш бола нах итташ шерашка дукхадолча кулгалдеча гIулакхаш тIа бутилга. Парте, общества, халкъа хьаштий чотагIа «дикадаргаш» хила бокъо а йиш а яц вай.

Юххера а, цхьаьккха цхьан урокех. Из латт кадраща беча балха тIа цIенхаштта кхоачамбоацараш хилара бахьанех цаI дола демократически хьисап ледара, цхьаццайолча моттигашка хоржача органий лоархIам лохбеш хилар, ишттa парте санна, паччахьалкхене а, тIахьожама органий балха цIенхашттара ца деш дисараш хиларах.

Тахан эггара лоархIамегIа дола декхар — кадрови политика эргаяьккха тоаелга. Бакъонца вай ханара, хьинарен лерхIачунга кхача гIерташи, социально-экономически дегIаахар сихдара тIехьарча къовсама юкъ моттигерча лостамашца айхха бувзам болаш хилийта еза из. Кадрови политика хоадам бещ йола критерий, цун ший тайпара йола камертон я кадраша эргалонаш елга мишта леладу дешаща а доацаш, гIулакхашца хьагойташ хилар. ХIанзарча хьалашка бокхха лоархIам болаш я болхлой нравственни оамалаши компетентности, цар лакха профессионализм, кхоачамбоацарашца, мазаца, хIама бе-башха ца хеташ, пассивни хиларца машар боацаш хилар, хьалха мел латтачуни прогрессивни мел долчуни мутIахьа хилар.

Обществера эргалонаш кIоаргъелга — парте массадолча боарамашка — Центральни Комитетагара даьнна, юххьанцарча организацешка кхаччалца йолча, цун кадрай болх эргабаккхилга да. Из да массайолча звеньяшна творчески уйла а яь, леррагIа ленински принципаши партийни вахара нормаши чакхйоахилга.

Доклада тIа анализ ю партийни организацешка еча эргалонашта, белгалдоаккх, партийни комитеташ, ерригa а партийни кадраш кIоарглуш йоагIача демократе, халкъа политически а къахьегама а хьинар айлуш латтача хьалашка болх бе Iомаялa езилга. Къаьстта дувц парте горкомийн райкомийн, юххьанцарча партийни организацей болх эргабаккхара дош. Духхьал цига я КПСС XXVII съезда решенеш кхоачашъяра тIехьа хIанз къовсам лоаттабу керттера моттиг.

Цу балха тIа бокхха бехктокхам тIабуж предприятей, объединеней, боахама кадрашта, управлени яра даькъерча болхлошта. Кадраш принципиальни кердача хьалашка оттаю боахама кулгалдара административни методашкара экономическичарга бовларо, предприятеши объединенеши шоай лоIамагIа хулга шердаро, арахьаръэкономически болх кердача тайпара лелабаро. ЛоархIаме да боахама кулгалхой, специалисташ шоашта еннача бокъонегIа, таронегIа бизза пайда ийбе Iомабар. Принципиальни лоархIаме дерзаш латт кадрай балха социальни ориентированность чIоагIъелга.

СихагIа чакхдаккха деза министерстващкеи ведомствашкеи эргалонаш елга, лоадамбоаца хIамаш а шоашта хьатIанийделга, объединенейн предприятейн оперативни балха юкъе гIертилга дIадаккха, Iилма-технически прогресса, боахама механизм эргаяьккха тоаяра дешашта, отраслаш дегIайоалаяра доккхийча, перспективни дешашта шоай теркам тIаберзабе гIо де деза царна. Боахама управлена радикальни реформа ярца дувзаденна планови, финансови кхыйолча юкъаръэкономически органашта хьалхашка латташ дола декхараш къоастадаьд.

Мохк социально-экономически дегIаахар сихдарaи бахача наха гIулакх даран тIехьара халкъа депутатий Советий лоархIам мабарра лакхбеи бехктокхам чIоагIбеи беза. Производственни социальнии дешаш къестадеча кхы а активнегIа позици лаца еза профсоюзни кадраша. Массайолча оагIорахьара дегIайоалае еза комсомольски организацей инициатива.

ЛоархIаме хIама да идеологически участкаш лакха квалификаци йолча, дика кийчбаьча, хан пха бизза холуш, хьалхашка оттадьча декхарий чулоацам кIоаргга кхетабеш болча, парте политика эффективно дIайовзийта, нах тешабе а тIехьабаха а ховргдолча кадраща чIоагIъяр.

Мехка социалистически законности правопорядоки дIахойодача хана чIоагIъяра керда бехктокхаме декхараш хьалхашка оттаду правоохранительни органий кадрашта. Уж декхарийла ба дерригача халкъа тешамахи цо шоаш хьаллоацаргхиларахи когIортолга а еш, демократии гласности дегIайоагIача хьалашка болх бе тIатеIIа Iомале.

Доклада тIа белгалдоах КПСС-еи советски паччахьалкхени дунен халкъашта юкъе хьинаре беш бола болх чакхбахара арахьарча политика ведомствай кадрашкара керда дIадехараш.

Вай керттера йоакхо — машари советски халкъа кхерамзлеи лораяра бехктокхаме мисси кхоачашъеш йолча тIема кадрах я. Къамаьл чакхдоалаш белгалдаьккхар, дегIаахар сихдара хьакъехьара парте стратегически никъ чакхбаккхара бокхха лоархIам болаш да дIадоладенна 1987 шу — Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дуза шу, Пятилетка хьалхарча шера карагIдаьннар чIоагIдаьи дегIадоаладаьи ца Iеш, дегIаахара йаьхача ханна йола факторащ йиззагIа юкъеккхувла, дикача карагIдаьннаращца юхадаргдоацаш чIоагIдаь дIаоттаде деза.

Политбюрос кхетаду кадрови политика кердаяккхара керттера лостамаш хьаде, балха керттера декхараш эргалоний хьалашка къестаде дезаш КПСС ЦК Пленума хьалхашка латтилга.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КЕРДАЧА ХЬАЛАШКА

Укх шера январь бетта денз Карабулакски химически реагентий завод дIахкийттай «Грознефть» объединенех. Управлене структура тоаяра даь хIама да из. Низ а опыт а йолча объединене йоккхача коллективах дIакхетарца болх эргабаьнна тоалургба, аттагIа хургда оперативни кулгалде, кIезиглургда продукци арахецаш дIадодар, тоалургъя цун дикал. ВIашагIтохара керттера маIан из да.

Укх денощка цу событена хетаьча собране гулъялар карабулакски химически реагентий завода партийно-боахама актив. Укхаза бар «Грознефть» объединене кулгалхой а. Завода керттерча инженера В. Жидкова дийцар пятилетка хьалхара шу коллективо мишта чакхдаьккхад, карарча шера хьалхашка латтача декхарех.

Пятилетка шоллагIча шера эггара хьалха де дезачох цаI да предприяти дикача бийдалца Iалашъяр. Мехка целлюлозобумажни комбинаташа отходаш а йоацаш болх белга вIаштIехьдаккха лаьрхIад укх шера денз. Цунца дувзаденна Карабулакски заводо арахеца продукци а эргаяккха езаш я. Коллектива дукха низ тIабахийта дезаш да из кердадар.

Йоккха проблема а хинна дIаэттай хьалъеш латта КЗХР шоллагIйола очередь. Дукха дийцад цох. ТIеххьара а хIанз мукъа хьалъяь ма яьннайий ер аьнна, доккха са даьккхар дIадаха шу чакхдоаллаш завода коллективо. ГIишлонхой мел чIоагIа тохабеннабале а вIаштIехьдалaнзар из эксплуатаце дIалулга. Дукха дар динза дисар. Чакхдаьннадац цхьадола монтажни балхаш, оттае езаш я гонахьара Iалам лорадергдола установка, кIезига дац хIанзчул тIехьагIа подстанце, хIамаш йокъаеча отделене, кийча продукце складе, кхычахьа де дезаш. Керда гIишло хьалъяьца яларах дукхача хIаманна бехне я завода партком а. Заводо планаш кхоачашъю, из дика лоархIащ я яхаш баьгIаб укхаза, керда хьалъеш латтача гIишлоца шоай гIулакх доацаш санна. Дуккхача хIамашта юстара лаьттаб коммунисташ. ДоаггIар принципиально хьадехаш болх беш хиннаяц укхаза вIашагIъелла партгруппа, е еззача тайпара яьяц организаторски а идеологически а Iалашо. ВIаштIехьъяьккхаяц гойтара агитаци, болх юкъагIа боахараш хьагуча а боахаш, царгара доаггIар хьадехаш хиннадац.

Генподрядчик йолча «Грозтрубопроводстрой» тресто дош деннад уж балхаш укх шера хьалхарча квартале чакхдоахаргда, аьнна. Даьсса хабар хилийта йиш яц цох.

Завода коллектив укх шера денз боахама доал дара кердача хьалашка яьннай. Цу гIулакха кийчо еш дукха балхаш ду укхаза. Алапи телара кердача системе баларца дувзаденна балха моттигашта аттестаци яра шоллагIа этап чакхйоаккхаргья, укх бIаьсти, квалификационни экзаменаш яла езаш ва массава а, производстве а управлене аппарате а совгIа бола нах мукъабалийта кхычахьа балха дIанийсбергба.

Партийни-боахама активе йийца а йийца, чIоагIйир Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 70 шу дизара баха ма боаггIара накъабахара йола программа. Белгалдаьккхар из кхоачашъяра идеологически Iалашо е езилга а.

М.-Б. БАШИРОВ.

ПЯТИЛЕТКА—КХАЬ ШЕРА

А. Саидов йоккха балха стаж йола юрта боахама специалист ва. ЯлхлагIа шу да шелководства межрайонни конторана цо кулгалду. Ше КПСС член хиларга хьежжа болх тоабаьб цо. Цунца безаме къахьег оаха, хадданза продукци алсамйоахаш хьадоагIа тхо, йоах цунца болх беш болча специалисташа.

ШийтталагIча пятилетка хьалхарча шера тутови шелкопряда коконаш яхара план 83 процент тIехкхоачашъяьй шелкопрядаша. Иштта дика къахьийгар цар цхьайтталагIча пятилетке а. Цун план кхоачашйир кхаь шера. Цул хьалха дIаяхача пятилеткаца нийсйнча бийдал диазза дукхагIа яьккхай.

Из толам баккха аьттув баьннаб 400 центнер хулача бийдала обработка е низ дIакхоача производственни база хьалъярах. Цул совгIа доккха новкъостал хиннад школьникащцареи бахаш болча нахацареи болх ма боаггIара вIаштIехьбаккхарах а.

Балха опыт Iоаяь йолча шелководий коллективо декхар тIанийцад кхаь шера план Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузаш кхоачашъе.

ДIадахача шера «За трудовую доблесть» яха медаль еннай А. Саидовна. Цу дезача совгIато декхарийла ваьв из хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдара кхы а дикагIа къахьега.

З. ВАСИЛЬКОВ.

БIАЬСТЕННА—ЛЕРТТIА КИЙЧО

ТЕХНИКА ТОАЮ, МЕХАНИЗАТОРАШ КИЙЧБУ

ДIадахача шера йиъалагIча квартале планагIа тоае йоагIараш 14 трактор йолаш 19 трактор ремонт а яь араяьккхай Назрановски района «Экажевский» совхоза мехмастерскера. Карарча шера цхьоалагIча квартале 12 трактор тоае езаш ба уж. 20 январь хьатIаотташ йистеяьккхай 4 трактор, хIаьта кхы 3 трактор укх денощка тоаьяргйолаш я.

Болхлоша дош деннад цхьоалагIча квартала планагIа ремонт е езаш йола тракторашi автомобилаши 23 феврале тоаяь яха. Тахан цар деча балхашка хьежача шеко а йоацаш кхоачашдергда цар шоай дош.

Мехмастерскерча болхлошта юкъе яьржача яхье эггара овсарле лакхагIа йолаш болх бу массехк профессии караерзаяь волча Костоев Увайса. Цхьатарра дика чакхдоах цо слесарни, кузнечни, вулканизационни, кхы тайпа балхаш.

Техника кийчъеча хьинаре дакъа лоац совхоза цIи хезача механизатораша Евлоевгlар Хьажбикара, Ахьмада, Шанхоев Яхьъяс, Угурчиев Iамархана, Аушев Ювсапа, Гайтов Татархана, кхыбараша. Цар санна хьинар ца кходеш болх бу къонача механизатора Итазов Руслана. Дукха ха йоаццаш ЦIеча Эскаре гIулакх а даь дише цIавеча юха а совхозе балха вера из. Цхьа ди дIадахийтац цо норма дикка тIехкхоачаш ца еш.

«Экажевский» совхоза специалисташа йоакхо ю механизатораш кийчбара а. 20 ноябре денз курсашка дешаш ва 16 зIамига саг. Царех дукхагIбарий дай ба совхозе хьаьнала къахьегаш.

Кагийча наха хьехаш ба йоккха опыт йола совхоза специалисташ Тумгоев Салангири, Касмоев Ахьмад, Ужахов Ахьмад. Курсашта кулгалдеш ва инженер Муцольгов Дауд.

С. СУРХОЕВ.

СУРТАШ ТIА: 1. Механизаторий курсашка заняти дIахьош ва совхоза механик Тумгоев Салангири. 2. Трактор тоаеш воалл къона механизатор Итазов Руслан.

И. ПЛИЕВА сурташ.

СОАХКАРЧУЛ ДУКХАГIА

Толаме чакхдаьккхар дIадаха шу Веденски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза хьайбаш леладераша. Паччахьалкхенга шура йоххара план итт бетта кхоачашйир, хIаьта дулх дохкара ноябрь бутт болалуш.

Доярнашта юкъе яьржача социалистически яхье котало Исраилова Тамарас яьккхар. Шура яккхара соахка дукха хIама ца эшаш цаI-ах план йир цо. ХIаьта укх шера хIара кхоабача Iаттагара соахка хинначул а 300 килограмм дукхагIа шура яккха дош деннад.

Хьокхамашка диллача Исраиловал дукха тIехьайисанзар доярнаш Т. Мангова а Х. Мужандова а.

Паччахьалкхенга шура, дулх дохкара карарча пятилетка план Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача дийнахьа кхоачашъе дош деннад цу боахама къахьегамхоша. ХIаьта лаьрхIар кхоачашдара ма хулла тешамегIа лард йолла гIерташ къахьегаш а ба хIанз, толамаш а доах. Масала, дийнахьеи буси хIара кхоабача Iаттагара хIанз йоаккхаш йола шура, соахка укх хана хинначул цаI-ах килограмм дукхагIа я.

Иштта овсаре болх бе хьайбаш леладерашта доккха новкъостал ду цар къахьегам коллективни подрядагIа вIаштIехьбаьккха хиларо. Цу гIулакхо декхарийла баьб уж доахан кхоабилга, кхы тайпа Iунал делга а тоаде.

Р. МУНАЕВ.

ТАРОНЕХ ПАЙДА ИЙБЕРГБА

«Грознефтеоргсинтез» объединене къахьегача коллективашка укх денощка дIадахача шера итогашка хьежар, дIахо йодача хана дергдолчун декхараш къоастадир. Предприятеш боахам лелабара кердача хьалашка йоахаш хиларо хьалхадоах ерригa резерваш юкъеоза дезилга, хIара къахьегамхочо шийна могар де дезилга. Цох лаьца къамаьл хилар тха корреспондента «Грознефтехимремонтстрой» треста управляющеца Г. Б. ЮРКОВЦА.

— Геннадий Борисович, эггара хьалха ха ловра треста коллективо шийтталагIча пятилетка хьалхара шу мишта чакхдаьккхар.

— ВIарчча хьанийцача итогаш во яц. Массехк цифра йоалаергья аз. Товарно-гIишлон продукце план 130,7 процент кхоачацъяьй, къахьегама овсарле лакхъяра задани 102,5 процент, генподрядагIа гIишлош яр — 105,8 процент, тхоай низаш ца баьча балха задани 106,2 процент кхоачашъяьй. Дикка тIехкхоачашъяьй паччахьалкхен капитальни вложенеш караерзаяра задани.

ДIадахача шера Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе цементни установка оттаяьй. «Дика» я аьнна мах а бещ дIаеннай из объект. Треста болхлоша В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ бархIлагIча установке оттайир мехкдаьттана стабилизаци еш йола блок, дуккха гIишлон балхаш дир СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводе.

Треста болхлоща керттера низ тIабахийтар объединене предприятей технологически установкашта капитальни ремонт яра. Ерригa а 20 установкана ремонт йир дикеи тIехдикеи мах а беш.

ЦIенхаштта теркам тIабахийтар оаха соцкультбыта дешашта. В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлошта чубаха 25 квартира йола цIенош, Сержень-Юрта салоIа база хьалъеча хьинаре дакъа лаьцар треста гIишлонхоша.

Баьцадаараш лоаттаду 2 хранилище тоаяь эргаяьккхар, «Нефтяник» яхача совхозе бани хьалйир. ХIанз цига свиноматочник еча, птичник эргаяьккха тоаеча болх беш латт.

Дика беркат доал тресте вIаштIехьъяьккхача социалистически яхьах. Шера баьча балха итогаш еш я. Дика толамаш даьхад № 3, 5, 1 йолча ремонтно-гIишлошъяра управленеща. Е. В. Бардакович, Г. Н. Галкин, В. К. Иватулин, Н. Ф. Шурупов керте латтача участкаша, Е. В. Бардакова, М. В. Бит-Шахбазарова, И. Н. Христофориде, В. Н. Клесова, М. И. Пащенкос, А. В. Потапова, М. В. Федюна кулгалдеча бригадаша.

— Кхы а дукхагIа хIама дулургдецарий коллективага? Ца деш фу дисад?

— Аз дийцачох хета йиш яц тха дерригa гIулакхаш дика да, аьнна. Кхы а доккхагIа толамаш дахара новкъадаьлар цхьадола кхоачамбоацараш. Эггара хьалха уж да материально-технически хьакъехьа трест Iалашъярах доагIаш. Каст-каста материалаш ца тоъаш моттигащ хулар, масала, бетон, аьшкбетон, цхьайолча хана арматура йоацащ дусар.

Тха тхоай бехкагIа а дукха балха ха зехьа йоаеш, хьадер де деззача тайпара ца деш моттигаш нийсъеннай.

Белгал ца даьккхача Iе йиш йолаш дац цхьаькха а; тха инженерно-технически болхлоша цхьайолча хана бокъонца уйла тIаяхийта вIаштIехьбаккхац шоай къахьегам.

— Геннадий Борисович, дIахо йодача хана шун коллективо ший практически гIулакхаш тIа керттера лерхIар фуд, малагIа декхараш увттаду цо шийна хьалхашка?

— Тха отрасль доалдара кердача методашка яларца дувзаденна тхогара дIадех болх бара йола керда формаш лохилга, ерригача таронех бизза пайда ийбелга.

КОММУНИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМА ПРЕДПРИЯТИ

1966 шера денз коммунистически къахьегама предприяте цIи лелаеш хьайоагIа Грозне вагонни депо коллектив, машиннаькъа Грозненски узле хIанзалца дикагIъярех цаI йолаш чакх а яьннай. Цо чIоагIа лоаттаю из сий дола цIи.

Цо сийленца кхоачашдир ше 1986 шера тIанйца социалистически декхараш. ДIадахача шера 3 квартале дика болх бар бахьан долаш цунна елар СССР машиннаькъа Министерстваи машиннаькъа транспорта болхлой профсоюза ЦК-аи карара кара тела ЦIе байракх.

Депо 170 совгIа коммунист юкъе волча партийни организаце (секретарь Г. Бондаренко) тIахьожам лоаттабир администраце беча балха. Из бахьан долаш коллективо толаме дерригa планово-экономически хьокхамаш даьхар.

Мехкдаьтта продукташ чуйоттара цистернаш кийчъяра план 103,6 процент кхоачашйир, цунца сийрда продукташ чуйотта цистернаш кийчъяра задани 110 процент а еш (пропарка начальник нов. В. Боков): мухь кхухьа вагонаш — 107,6 процент, чархий параша ремонт яр — 103,9 процент, пассажирски вагонаш кийчъяр — 100,1 процент. Тоаянза йолча вагоний дийнахь-бус юса остаток 66 процент лохъяьй.

Депо берригa юкъара болх 106,1 процент кхоачашбаьб. Къахьегама овсарле лакхъяра план 108,4 процент кхоачашйир.

Коммунистически къахьегам бахьан лоаттаеча социалистически яхьа хьалхарча мугIарашка ба цистернаш цIенъю промывальщикаш Т. Харламович, М. Бураков, ремонтникаш А. Усик, М. Дакшукаев, кхыбараш.

Парте XXVII съездо дIадехарашка хьежжа ший болх дIанийс а беш, тоаянза йола вагонаш ма хулла кIезигагIа хилийтара, къахьегамеи производственнии дисциплина чIоагIъяра, корта бохабу малар совдахараи алкоголизманеи духьалара къовсам ирбара тIадерзадаь гIуланхаш ду.

Партийни собраней ден повестка тIа массаза а хул энергетически материальнии ресурсаш кхояра дешаш.

Производственни гIулакхаш дарца цхьана депо цехий, бригадий болхлошта юкъе хадданза политически кхетама болх бу, тайп-тайпарча темаех йола лекцеш еш. ДикагIбола пропагандисташи агитатораши ба Э. Саркисьян, Е. Азизов, Н. Драков, В. Малецкий, кхыбараш.

Цу дерригне а профсоюзни организаце балхаца цхьана дика гIулакх ду социалистически декхараш кхоачашдара, дисциплинен порядоки чIоагIъяра, кердадар, дикагIдар хьалахара коммунисташ, комсомольцаш, берригa болхлой оарцагIбахара.

М. ПЛЮЩ.

Советаши вахари: юрт социально-экономически дегIаахар

Шоаш бахача моттига доал деш

Шалински района юрташта юкъе йоккхагIйолчарех цаI я Герменчук. ВорхI эзар гаргга саг вах укхаза, 1400 совгIа цIа да. Шоай юрт тоаяра, лостам болаш хилийтара дукха къахьег юрта Совета депутаташа. Юрт социально - экономически дегIаахара дешашка хьожаш йола комисси вIашагIъеллай укхаза. Пхе сагах латт из. Дукха да цун балхах тийша. Юртсовета территори ялх даькъа йийкъа а йийкъа, хIара участкана керте оттаваьв депутат. Цо жоп луш ший микрорайоне долчох, улицаш цIенъе субботникаш а деш, нах арабоах. Цудухьа я укхаза цIена, лостам болаш. Ерригача юрта гIолла чакхваьлча гургьяц Iокхайса нувхаш, цIена я массанахьа.

Депутатий гIонца дIаяьхай юрта гонахьа хинна свалкаш а, жагIа а бехкаш тоадаьд наькъаш. ХIаьта юрта эггара йIаьхагIа йолча Ленина цIерагIча улица тIа гIолла чакхбоал асфальт. Бахача наьха ковнаш, общественни зданеш цIена лелаю. Улица, цIен номер лехаш хало е езац юрта керда веначо. Массанахьа а доккхача алапашца къаьгга лзъяь я улица цIи, цIен номер. Кхыметтел улицашка гIолла йодача газопровода а басар хьекхад. Юрта йоакхо елга хьахьокхаш масал да из а.

Депутатий хьалхленца хIара шера массехк месячник чакхдоакх укхаза. Цу тайпара цхьа месячник хилар укх шера октябрь бетта. Хьехархой, лораш, механизатораш, школьникаш ара а баьнна, гулйир металлолом, макулатура, общественни зданешта гонахьа, улицашка гаьнаш егIар, карташ тоайир.

Низ, хьинар кходац депутаташа шоай юрт тоаяра. Депутат С. Абдулаев оарцагIваларах лампаш а сега, бийсан сийрда я Спортивни улица, С. Мусаева, М. Вачалова хьалхленца капитальни ремонт яьй юртарча культура ЦIенна, юкъерча школана. Хьалха чIоагIа хало ловра Герменчука бахача наха хий ца тоъаш. Цу гIулакха оарцагIъяьнна дукха хьийзай депутат З. Мичураева. ХIанз массанахьа деце а юрта дукхагIйолча моттиге хий да. Укх аьхки йилла лерхI кхо километр дIоахал дола водопровод, кийчлуш ба артезиански гIув яккха.

Герменчуке баха нах тахан городе аха безац шоаш ца цIагIа эша хIама эца. Укхаза я продуктови кхо тика, хозмаг, промтоварни тика. Дукха ха йоаццаш хьайиллай баьцадаараш дохка тика а.

Юрта хьалдаьд быта доккха ЦIа. Укхаза тоае йиш я телевизор, кога гIирс, барзкъа тега швейни цех я.

Доккхал де мегаргдолаш я керда хьалтьяь амбулатори а. Эшаш йолча оборудованеца Iалапгъяь я из. Болх беш ба лакха говзал йола специалисташ: терапевт, цергий лор, кхыбараш. ДIахо йодача хана укхаза хургья стационарни больница. Цу гIулакха хьалъе лерхI кхозза вIаштIара яь здани. Иштта медболхлошта, хьехархошта, совхоза специалисташта лаьрхIа къаьстта поселок хьалъе дага ба.

Районе а республике а бовзаш ба герменчукски культура ЦIен артисташ. Массайолча яхьашка дакъа лоацаш, призови моттигаш йоахаш хьабоагIа уж. Укхазара культура ЦIа дукха нах вIашагIкхеташ моттиг я. Шахматех, шашкех ловз, спортивни яхьашка дакъа лоац, халха бала, кинофильмашка хьажа йиш я.

Юрт социально - экономически дегIаухилга дувца дезац массане а хьинаре къа ца хьийгача, цу гIулакха эша средстваш ца хилча. Наха болх бе моттигаш хилара аьттув болаш я Герменчук юрта Совета территоре тIа я «Шалинский» совхоза шоллагIа йола отделени. Укх отделене а совхозе а болх бу 998 саго.

Герменчукски отделени боахаме дикагIчарех я. Массаза а хьалха латташ хьайоагIа из. Белгальяьнна къахьегаш я КПСС член, юрта Совета а райсовета а депутат С. Абдулаев керте латта механизированни звено. Цо лелаю шекара свеклаш. Лакха хьувкъам кхебу звенос. ДIадаха шу вIалла ца хиннача бесса йокъал йолаш хинна дале а, хIара гектара тIара кхо бIаь центнер гаргга свеклаш чуийцай укхаза.

Герменчуке бахача наха болх бу «Кавказ» яхача коа тIара оалхазараш леладеча фабрике, Шалинский йий деча заводе, «Аргунводпром» объединене, «Грознефть» объединене турбаш лелаеча базе, кхыча моттигашка. Цу предприятеша а дакъа лоац юрт социально-экономически дегIакхувлача. ШийтталагIча пятилетке кхы а тоалургъя Герменчук. Цу гIулакха оттаяь мероприятеш хIанз чакхйоах укхаза.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ.

Районни газеташа хоам бу

БОЛХЛОЙ ДЕШАШ БА

Iай тоъал кIезиглу механизатораша ду балхаш, къахьегамхой профессионально говзал лакхъе аьттув хул.

М. Горьке цIерагIча совхозе дешара юкъеэзав 28 механизатор. Кхы а вийтта саг ва биъ бетта йолча трактористий курсашка дешаш.

Боахама кулгалхоша вIашагIъехкай кхашка хий дехкарий курсаш. Цига ухаш 16 саг ва. КIезига бац комбайн лелае, интенсивни технологех юртбоахама культураш хьалхкее Iомалураш.

Занятеш чакхйоахаш ба совхоза керттера специалисташ У. Фаргиев, А. Бекбузаров, А. Албаков.

Малгобек.

НАХ РАЬЗА БА

Сунженски кирпишкаш ю завод района къаьнагIйолча предприятех цаI я. ТIеххьарча шерашка лоха яр завода продукце дикал, — эцархой раьза бацар кирпишка, тайп-тайпарча инстанцешка леткъар уж. Бакъда, А. Саралиев директор веча гIоне, гуччахьа хувцадалар гIулакх. Технологически къахьегамеи дисциплина тоаелар, брак йола продукци кIезигъелар. ХIанз къехкацар эцархой сунженски завода кирпишках, хIара дийнахьа дукхагIа хулаш доагIар заказаш. Цунга хьежжа къахьегамхой шоай балхаца бола безам чIоагIбелар.

Дика дар шийтталагIча пятилетка хьалхарча шера хьокхамаш. Хьаьй ши миллион гаргга кирпишк. Из планал тоъал дукхагIа я. Предприяте баь пайда 100 эзар сом.

Керда шу дIадолалуш завода коллективо социалистически декхараш тIаийцал. Сийлахь-йоккхача Октябрьски революцена толамашца накъаяха лаьрхIад цо.

Орджоникидзевская.

ШИИ ИРАЗ ЛЕХАР

Ткъо шу совгIа ха я Султыгова Насыпхана ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводе болх бу. Цо дакъа лаьцад предприяти хьалъеш, хIаьта из хьаяь йистеяьлча, Ростов-на-Дону яхача городе а яха болхлочун професси Iомаьй.

Дукхача шерашка слесарь - сборщица йолаш, тIаккха бригадир йолаш къахьийгад Н. Султыговас, цехерча болхлошта юкъе йоаржаьча социалистически яхье хьалхалаьттай. Хьалхарчарца цхьана кхоачашдаьд итталагIчен цхьайтталагIчен пятилеткай декхараш.

Ди тIехьа лакхлора цун ший говзал, хIанз кхычарна хьеха а ше могаргдолаш йолга кхетадир Насыпхана. Дега йовхал дIалора цо заводчаний керда смена хьалкхеяра. Цу шерашка елар цунна коммунистически къахьегама ударник яха цIи, тIаккха Къахьегама Сийлен III степена орден.

— ДукхагIа балар-кх Насыпхан санна бараш, — аьлар завода профкома председатела Х. Местоева. — Дика къахьегар цун вахара керттера белгало я.

Назрань.

Подряда новкъосталца

Толаме чакхдаьккхар карарча пятилетка хьалхара шу Надтеречни района «Знаменский» совхоза хьайбаш леладераша. План 2620 килограмм йолаш, хIара кхоабача Iаттагара 2845 килограмм шура яьккхар цар. Из я лурчогIа хинначул 399 килограмм дукхагIа. Цул совгIа, хIара бIаь Iатта тIехьара 95 Iасилг хьакъоастадир, план 85 долаш.

Шера итогех дояркашта юкъе яьржача яхье котало къонача Патахова Любас яьккхар, хIаьта шоллагIа — Альмурзаева Меде, кхоалагIа — Джабаева Маликас.

Дика дIадоладаьд ер шу а. ХIара кхоабача Iаттагара хIанз дийнахьеи буси йоаккхаш йола шура соахка укх хана хинначул 0,8 килограмм дукхагIа я. ХIаьта яхье хьалхале юха а Патахова Любас дIалаьцай. Цхьабакъда, шоллагIча моттиге, Альмурзаевеи Джабаевеи тIехьа а йита, Патахова Хьава яьннай.

— Племенной болх леррагIа чакхбаккхаро вIаштIехьдалийтад тха коллектива иштта дукха шура йоаккхаш къахьега, — дувц ферма заведующе Капланов Рамзана. — Къаьна кIезига шура луш хинна доахан дIа а даьха, царна метта къона Эстонера доаладаь цIеча фух дараш дIаоттадаьд тха ферме, Белгалдаккха доагIа Ставропольски, Краснодарски краешкара вай республике кхувлача цIеча фух долчарел уж дегIа ондагIа а шура дукхагIа луш а долга.

Керда доахан доаладаьчул тIехьагIа, берригa хьайбаш леладераш раьза а болаш, болх коллективни подрядагIа вIаштIехьбаьккхар ферме. Иштта из даьчул тIехьагIа шура алсамъяккхара, цунга дIадодар лохдара дукхагIа йоакхо е баьлар хьайбаш леладераш. Масала, ферма производственни хьалаш кхоачашдеш мухь кхухьаш йола машинни автобуси яр. Шиъ уж леларах дукха ахча дIадоладаь, мухь кхухьа автомашин совхоза юха дIаелар ферма коллектива.

Подряд юкъейоалаялехьа бийсана ха деш ши хаьхо вар ферме. Цар декхараш шоашта хьатIаийцар скотникаша.

Совхоза администрацеца оттадаьча договорага хьежжа, доахан Iангара дахара шортта доакъарашца а Iалашъяьй ферма. Цхьабакъда, дукха дале а царна а ма хулла кхом бе гIерт. Тхо ферме долаш, доахана хьаракхийса силос гул а еш юха а хьаьшка юллаш боахкар скотникаш.

Хьайбай продукци яккхарга дIадодачоа иштта кхом бе баьлча дикка тIакхийтар ферма болхлошта доагIар а. Масала, Патахова Любайна авансах тийнача ахчал совгIа, соахка баьча балха итогех кхо эзар сом гаргга ахча делар ер шу долалуш. ХIаьта ши эзар сом ца кхоачаш цхьаккха а висанзар.

— Тха хьокхамаш кхы а лакхагIа хургдар, — дувц Капланов Рамзана, — ер ферма хьаеш гIишлошъечар цхьацца кхоачамбоацараш нийсдалийта децаре.

Баньлув Рамзан. Хьалха «Чеченингушвино» объединенена юкъейоагIаш хиннача, Р. Резванова кулгалдеча ПМК-ас йир из ферма. Цхьабакъда, проектага хьежжа хьа ца еш дукха помещенеш йитай. Масала, хьайбаш леладерий бытовой хьашташта эша помещенеш. Отоплени янзар. Из бахьан долаш хий дIоахде кхыметтел моттиг йоацаш бисаб ферма болхлой. ВIаштIехь ца йоаккхаш йитар коача кхо дIакхувсара эша моттиг. Уж бахьанаш долаш санитарни хьалаш лерттIа кхоачашде, шура цIена хилийтар духьа къовсам лоаттабе геттара хала да.

Боккха кIоаг а баьккха, лард а елла хьа ца еш йитар е йолаяь хинна доакъара цех а.

— Доакъар дукха хиларах пайда бий, —йоах Каплaнова, — доахана дикагIа дуаргдолаш из кийчде йиш ца хилча?

— Уж кхоачамбоацараш дIадахийтара оарцдаккха Госагропроме вахавар со,— дувц совхоза директора Р. Супьянова. — Цига новкъостал дергхиларах тешавир. Из дар соахка июне. Цхьабакъда, цу хана денз цу хьакъехьа даь хIама-м дац.

Иштта цу кхоачамбоацараша новкъарло ю ферма производствана интенсификаци е. ХIаьта уж дIадахара лакхе йийцача ПМК-а кулгалхой декхарийла бергхиларах теша лов.

Кхы а цхьа бала тIакхийттаб цу боахама кулгалхошта. «Калаусский» совхоз дIаяьнкхачул тIехьагIа, цун мел хинна хьайбаш: 2300 гаргга доахан, эзар жа, изал хьакхарч знаменцашта хьаденнад укх шера. Цхьабакъда, совхоз дIайоаккхаргхиларах хьалхе ховш а болаш цун кулгалхоша ханнахьа йоакхо ца яр бахьан долаш, уж Iангара дахара тоъал доакъар доацаш нийсденнад. ХIаьта а хьайбашкара йоаккха продукци лох ца еш уж Iангара даха шоай низ дIакхоачаргхиларах теш цу боахама кулгалхой. ВIаьсти тIакхаьчача шортта моша доакъар хургда. Цул совгIа гIулакх вIаштIехьдаьккхад из гуйре чакхъяллалца хургдолаш а. Доккхийча кхашка дIайийна кхееш я хIанз рапс, люцерна. Рапс, цул тIехьагIа доакъара хьажкIаш, ялат чуийцачул тIехьагIа дIаюргйолаш я соящеи генаращеи цхьана хьажкIаш, горохаца кен. Иштта даьдар соахка а.

М. ХАМАТХАНОВ.

ТIехьадисача гIулакхашца — лира къовсам

Юстара латта йиш яц

Социальни хьашташ цаIаш хиларо, коммунистически кхетам боарам боаццаш дегIабаро цхьаккха лар ца юташ дIабаьккхаб хьалха тайп - тайпарча къамашта юкъе хинна цабезам, паччахьа ханарча лоаттамо хьаллоацаш хинна царна юкъера моастагIал. Цо таро хилийтай дерригача советски адамий юкъара обрядаш хьакхолла, уж шерра вахара юкъехувла. Царех эггара лоархIамегIа яр я вай обществе моллагIча къамах из хиларах саг сага воца хилар, интернациональни доттагIал вай обществе чIоагIденна дIаэтта хилар.

Паччахьа хана тIехьайиса хиннача Нохч-ГIалгIайченах хиннай дегIаена промышленность, хьалха латта юртабоахам, культура йола республика.

Ховш ма хиллара, бIаьшерашка вахаре хьа а хиннад, дахаш а да ший тайпара къаман Iаьдалаш, традицеш. Из ца хила йиш яцар, хIана аьлча, ший новкъа хьаденад хIара къам.

Сага йоакхо елгах, цун материальни а духовни а хьашташ кхоачашделгах вай парте массаза а ший керттерча декхарех цаI лоархIаш хиннад. Цудухьа да вай мехка сага къахьега бокъо хилар а, цунга хьежжа цун материальни хьашташ Iалашдеш хилар а. Ховш да, из дерригаш ши-шегIа хьа ца хиннилга, тIехьадисачоа зуламечоа духьала хадданза къовсам лоаттабарца вай общество ший тахаленга кхачалга.

Вай дувцараш да дIаяхача замах юхедиса Iадата а шарIата а гIулакхаш, къаман Iаьдалаш да яхаш, хIанз а тIехьабиса кхетам болча цхьаццаболчар леладеш дола дегаза гIулакхаш. Цар вайна новкъарле ю.

ТIаккха малаш ба тIехьадиса гIулакхаш тахан а карара ца далийта гIертараш, уж хьаллувцаш бараш? Къайле йолаш дац, вай республике итташ мурдий тоабаш хилар. Царех хIарапе ший устаз ва, цудухьа шоайла гIерташ, ше мара нийсача новкъа йодаш яц, аьнна хеташ я. Хетадала тарлу, вай хана дукха нах хургбац цу тоабашка, бале а, къоаной мара хургбац, аьнна. ГIалат варгва из ншта хийттар, хала хете а белгал ца даьккхача далац царна юкъе дукха кагирхой хилар.

МалагIа кхетам ба царна керте латтараша шоай «вежарашта» луш бар, малагIча новкъа хьех цар уж?

Эггара хьалха белгалдакха деза, харцахьча, вай вахарца цхьаккха тайпара боагIаш боацача новкъа мара цар уж бугаш ца хилар. Iаьхартенах, велча хургдолчох нах унзара баха гIерташ хабараш дувц. Мурдий тоабашта керте латтараша Iомадаьр а, царна ховш дар а да тIехьабиса кхетам бола нах Iехабелга, цар чотагIа шоаш атта баха гIертилга.

Фу Iомаду цу тоабай кулгалхоша шоашта тIехьабаьнараштa? Ма мотталаш, цар уж общественни вахаре дакъа лацара тIахьех, е царна эздий гIулакхаш хьалхадоах. Мичара! Майрра ала йиш я: эггара тIехьадисар, зуламе дар укхазара арадоалаш хилар, шоаш хьалхадоахар дина гIулакх да, даьй Iаьдал да, яхаш нах Iехабе гIерт уж.

Нийрча, къаман сий ца доаккхаш хIама да дукха исвлилга, мехкарий удабелга, пхьенаш лехилга, урдош доахилга. Хала хете а, цу тайпара моттигаш вайна юкъе хIанз а нийслуш я. Уж мурдаша беш болча хьехамашца ювзаенна я. Эггара хьалха укхазара хьадоагIаш да кхалнах цхьаккха бокъо йоацаш уж хилийта гIертилга.

Вай хана кIезига бац саг йоагIача, йодача йоIа гаргарчарна хинна ца Iеш, берригача безачарна, бовзачарна а из доккха цIей хулаш хинна ха дагадоагIаш бола нах. Цига локхаш пандар хулар, доахаш иллеш хулар, деш халхараш, беш бегаш хулар. Укхаза шоайла бовзар мехкарийч кагийнахи. Цу тайпарча моттиге кагирхой хинна ца Iеш, ха яхача кхалнаьха къоаной чIоагIа сакъердалора.

Вай хана хала да юрташка иштта боккха сакъердам саг йоагIача е йодача лаха. Цига а доал шоай кара ийцад тайп - тайпарча сектай кулгалхоша. Цудухьа гIалгIашта цIенденна дицлуш латт дика денача сакъердам белга. Бакъда, саг йоагIачайодача хаза йиш я йоаха назмаш, Iаьхарте ювцаш дувца цхьаккха сага фуд ца ховш дола фаьлгаш.

Иззамо йолча моттигашта юкъе хIана гIерт сектанташ? ХIана хул уж ши йоIи зIамсаги мара боацача замешта хьалхабаьнна?

Бахьан цаI мара дац — цигара хIамилг йож царна. ТIаккха царна мишта мег саг йоалаеча, саг йодача ахча ийдар, шоаш «даьла духьа лелаш ба» ма йоахий цар?

Уж хинна Iац мурдаш, моллаш да шоаш яхараша леладеш дола зуламе гIулакхаш. Бахача наха юкъе цхьаьцца цатоамаш, халахетараш нийслу. Уж къоастадара йолаш я Iаьдала органаш, халкъа судаш. Цар законагIа доагIача тайпара къоаста а ду, дIа а дерзаду цу тайпара гIулакхаш. Бакъда, Iаьдала органашка е судага уж хIамаш ца кхачийта гIерт дина керте латтараш. Кхел е Iоховш, хIамилг дукхагIа еннaчунгахьа озабезам а беш. Дукха моттигаш я кхелахой да тхо яхачар доккхий зуламаш даьчар оагIонаш хьаллийца, цар бехкагIа наха юкъе довнаш хинна.

Шоай тоабашта ма могга юкъеувз цар кагирхой. Цудухьа зикаре латташ шоана гургда кхыметтел школе деша дагIа бераш.

Культпросветучреждене ша, комсомольски, спортивни организацеша бе беззача бесса болх боре, кагирхоша салоIилга лерттIа вIаштIехьдоаккхаре, массанахьа лерттIа клубаш, культура цIенош даларе, цу дерригнена партийни организацеша боагIаш бола тIахьожам лоаттаборе мурдашта юкъе ухаргбацар къонабараш. Халахете а, уж дешаш вайцига дукkханахьа тесса леладу. Бакъда, цхьаккха ледарло еш бац дина «авторитеташ» яхараш.

Шоаш леладераш дина гIулакхаш да, шоаш даьла духьа лелаш ба йоах мурдаш, моллаш да тхо яхараша. Вай дахнац советски законаша даьлах теша а, ди лелабе а бокъо лац ала. Бакъда, цхьаккха тайпара магийта йиш йолаш хIама дац бераш, кхувш боагIа кагийнах мурдий тоабашта юкъеувзилга, шоай зикарашца мурдаша наьха сатем боабелга, цар кхетам харцахьбоахилга. Из вай вахара нормашца доагIаш дац, цунца хьахул общественни законаш телхаделга.

Вайнаха юкъе хIанз а дIадаланза да мовлаташ дешилга, гIурбаш делга, мархаш кхоабилга а доастилга а. Укхаза керттера моттиг кхоач моллаш ба яхарашка. Царех дукхагIбараш цхьаккха эхь - юхь доацаш из цIи лелаю, нах Iехабар духьа, шоашта атта бахар духьа.

Дика да тIехьадиса зуламе гIулакхаш лаьгIлуш доагIаш хилар, царна духьалара къовсам шерлуш латташ хилар. КПСС XXVII съезда решенеш тIа белгалдаьккха да, къамий культура, вай мехкарча дукkхача къамашта юкъера интернациональни доттагIал, вошал советски Iаьдала шерашка боарам боаццаш дегIадена хилар. Цунца цхьана аьннад, тIехьадиса зуламе гIулакхаш хIанз а вай вахаре цIендаь дIадаьхадац, цудухьа царна духьалара къовсам цхьан сахьата лаьгIбалийта йиш яц.

Вай лакхе белгал ма даккхара, тайп - тайпара дика традицеш, Iаьдалаш да вайнаьха: кхалсага, воккхагIчун сий делга, тайп-тайпарча къамашта юкъера интернациональни доттагIал хьаллоацилга, кхы дукkха дараш. Уж хьаьналча наха хьаллоацаш а, сий деш а да. Мегаргдар хьаллоацаш, вочунца къовсам лоаттабеш вай ца хуле, массаза а дикачоа юстара лела дезаргда вай.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ,
яздархо.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Португале тIехь-тIехьа дукхагIа гIувтт къахьегамхой 1974 шерарча демократически революцена керттерча карагIдаьннaчарех дола хIама — аграрни реформа лоарaяра. Мехка прогрессивни общественность дукьала я хьалха хиннача помещикашкара хьадаьккха, хIанз коллективни боахамашта карадола лаьтташ царна юхадIадалара.

СУРТА ТIА: Португале къулбехьа Лиссабонера манифистаци.

Г. ПЕТРОВА сурт. ТАСС.

АПН корреспонденташа дувц

ЯДЕРНИ ГЕРЗА ТIАКХАЧА ГIЕРТ

Ваккерсдорф яхача баварски городке дукха ха йоаццаш гулбенна хиннача демонстранташта духьале йир делхача догIои чIоагIъяьча полице патрулашеи. Цхьабакъда вочa хаоттама а полицена а юкъагIъяккха магийзар регенерирующи ядерни установка (РАУ) — ядерни доагор чакхдаккхара лаьрхIа йола предприятеш хьалъяра духьала еш хинна выступлени. ХIаьта из хила кIира хьалха хьуна юкъе хьалъеш латтача ядерни гIишлон гобаьбар итт эзар гаргга волча демонстранто.

— Ваккерсдорфера ядерни предприяти — из ФРГ ядерни герз арахецарга юга тIеххьара звено я, — аьлар демонстраце доакъашхоша.

Цунна тIеххьа контрмераш чакхйоахилга дIадоладир: Швандорф яхача гаьна йоаццаш уллача городе РАУ моастагIашта духьала процессаш чакхъяха лаьрхIа йола суда здани кердайоаккхаш я, иштта судебни, чиновникий штат шеръяьй. Укх кердача шера Iаьдало лерхIачох цу гIулакха раьза ца хилара болам кхы дIахо баржаргба.

Хьалхара американски «Першингаш» хьачуярах машара оагIув хьаллоацарий выступленеш хIанз а ца соцаъ. Мутлангенах санна ФРГ антивоенни боламе символ хила мег Ваккерсдорфах. Федеральни правительства викалаш хьалха санна из йоахараштa дита гIерт: западногермански ядерни реакторий отходех РАУ-с хьаеш йола плутоний тIема гIулакхашта пайдана яц яхаш.

ХIаьта Iилманхоша кхы тайпа выводаш ю. Западногермански бараш а боацаш кхычар а. Дукха ха йоаццаш западногермански телевидене гIолла хьахьенхача «Монитор» яхача передаче американски физика Дэвид Олбрайта хоам бир, «реакторни плутоне» кIийлен тIа хьаьяча ядерни зарялашта США-с 1962 шера тохамаш даьд аьнна. «Шпигель» яхача журнала яздеш ма хиллара ФРГ оборона министерства заданегIа «ядерни герзий даькъе теоретически тохкамаш деча» дакъа лоацача западногермански физика ядерщина Герхард Локке «реакторни плутонах» ядерни боеприпасаш хьаеча пайда нийбе йиш йолга бакъдир. Компьютерни расчетий кIийлен тIа иштта из хилар хьахьекхар Дармштадерча ядерни физика института профессора Эгхард Кранкеляйна а.

— Бахача наха цIенхаштта конфликташ ешехь а Iаьдал ма хулла сихагIа гIишло йистеяккха гIерташ хиларо къаьгга хьахьокх из установка тIема гIулакхаш чакхдахара лаьрхIа йолга,— йоах вовзаш волча Iилманхочо Юнгк Роберта.

Шийна теркам тIаозаш да цхьаькха а. Масала дIадахача шера бундесвера планашта «Ядерни дакъалацар» цIи йола керда пункт хьахилар. Иштта 1987 шера денз 1989 шерага кхаччалца цу гIулакха 1,8 миллиард марка хьожае лерхI, цу даькъе да ядерни герз дIахьа хьоча а пайда нийбе йиш хургйолча системашца бундесвер Iалашъярга хьахьожадаьр а.

Уйла яйташ да Англеца, Франца дIа-хьа военни гIулакхаш леладелга шердара хьакъехьа никъ чакхбоаккхаш Бонн цу мехкий ядерни потенциалах духхьал дIакхета ца лой а гадоахаргах дIакхета гIертилга.

Дагадохаргда вайна, 1974 шера ХДС/ХСС бундестага дукхагIбола депутаташ, цу даькъе хIанзара министраш, Iаьдала лакхерча эшелоний кхыбола викалаш ФРГ ядерни герз дIа-хьа ца доаржадара хьакъехьарча договора ратификаци яра духьала хилар, хIана аьлча цо хьатIайоагIача хана ФРГ дакъа а лоацаш европейски ядерни низ хьабара никъ бехкаргболандаь. Договора лира моастагI хиннача а хIанз волча а ХСС председатела Ф.-И. Штрауса «керда Версаль» аьнна цIи тиллар цох.

ХIаьта тахан антивоенни боламо нийсса критика ю юкъера гаьнал йола американски ракеташ Малхбоален Германе дIаоттае раьза хиларца ядерни герз дIадаккхара новкъостал дергда аьнна договорах шийна дIатIаийцар телхадеча федеральни правительствана. Кхы цIаьнхаза а договор нийрча толхайир во ювцача СОИ-на ФРГ фирмаш дIатохара хьакъехьа яьча американо-западногермански соглашенеша. 1995 шера болх бе йолаялийта лерхI Ваккерсдорфера предприяти, хIаьта цунца ядерни герзаш хьадеча пайда эцаргбола плутоний хьаяр дIадоладергда.

— «Алькем» яхача энергетически фирма складашка массехк тонн плутоний хила рах дола даннеш да тхога,— аьлар «Монитор» яха передача чакхйоалаш, из дIахьош хиннaчо,—хIаьта цунах доккхагIдола дакъа федеральни правительства ший доалахьа да. Уж запасаш сенна лаьрхIа я цо даьшха даларе бакъахьа дар?

Цхьабакъда, из дош хIанзалца цхьаккха тайпара даьшхадац.

Владимир МАРКОВ.
АПН соб. корр.

Бонн.

Израильски авиаце ракеташи бомбаши йийттай Ливана къулбехьарча Сайда яхача города гонахьа. Агрессара самолеташа нах боабеш герз чудийттар Айн-Хильве яха лагерь йолча районе. Цу хана чухь пу района дов дир тIема катераш тIара.

СУРТА ТIА: израильски авиаце бомбаш йийттачул тIехьагIа.

Рейтер—ТАСС телефото.

КАЛЕЙДОСКОП

«РЕКОРДАЙ КНИЖКА» ГАНЗ

Гиннеса «Рекордай книжка» тIеххьарча, 3-ча изданена польски 12 рекорд юкъе йихьай. 112 шера яьха йола Мельчарек Розвита дунен къаьнагIболча кхалнахах лоархI. Планете эггара лакхагIйола бащня — Польсин радио антенна (650 метр). Эггара дукхагIа книжкаш яздаьд польски класcика Юзев Игнаце Кращевске (600 совгIа).

ФЕЦА ЙИЙЗАЧА ШАРАЦА... АНДАШ ТIА ГIОЛЛА

ХIанз геттара йоккхий авиалайнераш Лаьттан эггара дIаьхагIен лакхагIен болча Андаш яхача лоама тIагIолла тIехъювл. Цар хIара шера дIабуг эзараш пассажираши итташ эзараш тоннаш мухь. ХIаьта 72 шу хьалха шин аргентинца цу ханага диллача чIоагIа денале гIулакх дир: феца йийзача шараца Андашта тIехбаьлар уж. 8,1 километр лакха урагIбахар уж, Эдуардо Брадлеи Анхель Мария Сулоагаеи дунен рекорд оттайир.

«Пренса» яхача аргентински газето араьякхар царех йола очерк. Цу тIа яздора кислородни моцал меттел, йоккха шелал а ла йийзар цар яхаш. ТIеххьарча этапе чIоагIа шелъялар бахьан долаш шар лохъяла йолаелар, из бахьан долаш даа хьанийца хIама меттел хиланза яргйоаца прибораши оборудованеи а карзинка чура арахковса йийзар. Иштала халонаш тIаайтта йоллаше а, Чиле столицера гIайтта денал дола уж нах массехк сахьат даьлча Аргентина территоре тIа Iобессар.

КУЛГ, ДОГ... ГРУЗОВИК А

Гарден - Сите (Канзас штат) бахача нахах цхьанне оригинальни способ оттайир шийна тешаме сесаг лаха.

56 шу дола водитель Роберт Тодд кхаь бетта США наьнъашка лийлар, грузовика борта тIа: «Вала воал со сесаг йоацаш. Хьакхета сох. Дизача дегIара яр дикагIа хет. 25 шерал тIех ха яьннар» яха йоазув а даь.

Шоаш бувцаш кхалнахагара галеш дизза письмош ухар Тоддага. БIаьш болча кхалнаха шоай кандидатураш увттайора, бакъда Тоддас царна массанена а юкъера 40 шу дола Элизабет Уорд хержар. Элизабет шийна езаелар аьлар водитела, хIана аьлча шоаш могабеш хиннача берригнех из цаI мара цIагIа чуянзар къамаьл де.

(АПН).

«Сердало»-87

ВАХАРА ГАРГАГIА ХИЛА

Бутт бала боалл шийтталагIча пятилетка шоллагIча шера. Парте XXVII съезда, укх деношка хиннача КПСС ЦК Пленума решенеш кхоачашъяра, Сийлахьбоккхача Октябра 70 шу дизара даха ма доагIара накъадехара яхье баьннача Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша хьинаре дIадоладаьд из. Промышленносте а юрта боахаме а, гIишлошъеча а транспорта тIа а, хIара организаце а учреждене а коталонаш яхарца белгалдаьд цун хIара ди. ХIаьта из кхыча бесса хила йиш йолаш а дац. ХIана аьлча, кхоачашде дезараш бехктокхаме декхараш да, экономика а культура а дегIайоалаеча керда лакхаленаш яха еза.

Из де республика къахьегамхой оарцагIбахара низ дIакхоачар ду «Сердало» газета журналисташа, цу гIулакхa цар юкъеувз производстве хьалхалаттараш, парте а къахьегама а ветеранаш, партийни советски органий болхлой, заводий, фабрикай, колхозий а совхозий а кулгалхой, специалисташ, хьехархой, яздархой.

Уж декхараш кхоачашделга парте дувз сага фактра лоархIам, кадрай бехктокхам лакхбарца. Цудухьа хьалхагIа а санна, «Сердало» газето хестабергба хьаьнала къахьегараш, дош а гIулакх а цаI дараш, коллективана тIалатта халагIа дола дукъ дIакхухьараш, тIехьабусачарна шоашта ховр дIахьехараш, массе хIаман бала кхоачараш, къахьегама а технологически а дисциплина чIоагIа лелаераш, дика продукци арахецараш. Цу тайпарча нахах язъергья очеркаш, зарисовкаш, корреспонденцеш. Уж араюргья «Дикача нахах», «Вахара хьисап— советски», «Эргалонаш елга сихдара», «Болхлочун уйлаш», «Партийни вахар: сага фактора лоархIам айбеш» яхача а кхыча а рубрикашта кIал.

Кхы а чIоагIагIа теркам тIабохийтаргба юкхьанцарча партийни организацей а партийни комитетий а балха стиль эргайоаккхаш тоаяра, цар денал айдара, коммунистий авангардчи лоархIам лакхбара, къахьегама, идейно - политически, нравственни кхетам лулга тоадара, тIаийяь решенеш кхоачашъелга Iалашдеча хIаране бехктокхам лакхбара.

Цу дерригнех дувцаш йола материалаш газет дешараштa корорга «Коммунистех дола дувцараш», «Партийни вахар: балха стиль», «Партийни вахар: коммуниста нравственни декхар», «Партийни вахар: эргалонашкахьа букъберзабаь», «Парторганизаце секретара трибуна», «Партийни организацешка», «Партийни вахар: эргалонаш елга сихдара» яхача рубрикашта кIал.

Нохч - ГIалгIайчене дукхагIа хулаш латт кердача тайпара — цаI йолча нарядагIа болх беш йола бригадаш. Хано хьахьекхад бригадни формагIа болх белга производствана а наха шоашта а дуккха пайданегIа долга. Цу тайпарча коллективашка лакхагIа хул къахьегама овсарле, кIезигагIа йоаю балха, дукхагIа кхом бу материалий а рузкъан а, наха кхетам бала дикагIа вIаштIехьдоал, хьахул бокъонца йола коллективизм, доагIар хIаранегара цIенхаштта хьадех. Цу темах йола материалаш «Сердало» тIа арайийннай «Бригадни подряд: опыти проблемаши» яхача рубрикана кIал. Укх шера а из лелае дага я редакци. Болхлоша, специалисташа, кулгалхоша, партийни организацей секретараша, профкомий председателаша дувцаргда бригадни методагIа болх вIаштIехьбоаккхача новкъарле ечох, кхоачамбоацараш дIадахара де дезачох. Цунца цхьана оаха шерра пропаганда ергья кердача хьисапе болх беча коллективашта карагIдувлараштa.

Массехк дош ала доагIа «Вай — производства дай», «Кертердар — бехктокхами дисциплинеи» яхача рубрикех. Массехк шу да уж газето лелаю, хIаьта укх шера а «Сердало» дешараштa каст-каста гургья уж. Фу де деза хIаравар ший декхараш дизза кхоачашдеш хилийтара, болх талмаста бечаргара, брак йола продукци арахецачаргара, дисциплина а порядок а телхаечаргара доагIар хьадехара, эргалонаш яра а дIахьалхашкахьа ухилла сихдара а тIехьа да тхо, яхаш шаьра хабараш а дувцаш, шоашкара инициатива гойтараш, кердачох кхьехкараш, бехктокхам шоаш дIатазца безам боацараш хьагучабахара — цу хаттарашта жоп дала хьожаргба цу материалий автораш.

Укх шера редакци коллективо а штате боацача корреспонденташа а къаьстта терками тIабохийтаргба республика социально - экономически дегIайоалаяра лоархIаме дешаш дукха корта болашагIа а дувцарех да экономикана интенсификаци яра, Iилма - техникин прогресс сихъяра, производства культура айяра, массехьа организованности а дисциплинеи чIоагIъяра ларда боахама гIулакхаш леладаралъ овлангара денз тоаярах эргалонаш елга сихдар. Из [illegible] тIадерзадаь да къахьегама овсарле лакхъяра, араха продукци дикагIа хилийтара, производство боарамагIа кх беш хулга Iалашдара, поставкай дисциплина чIоагIъяра, хIаман кхом бара, балха ханах бизза пайда эцара, прогулашта, мекъал гойтараштъ бехкара. Цу темах йола материалаш хIара номерах хIана яц, аьнна хилийта хьожаргба «Сердало» журналисташа укх шера.

Цунца цхьана газето кхы а ирагIа уттаергья къахьегама ресурсех пайда эцаран дукхача районашка, колхозашка а хьадеш хIама а доаккхаш лелаш бола нах общественни производствана юкъеозор, автоматизации механизаци а, промышленни предприятешкахьа шоллагIеи кхоалагIеи сменаш хьаяра, хIанз йолаш йолу мощносташка, машинаш, оборудованега, станокашка бизза болх байтара проблемаш.

Цу темаех дувцаргда «Кхом бе, лораде, лархIа», «Къахьегама ресурсаш: мишта пайда эц царех», «Iилма - технически прогресс сихъяра, производства культура айяра», «Госприемка — хано дIадехар», «Дош лу тIехьабусараштa» яхача а кхыча а рубрикашта кIал кепаеттача материалий автораша.

«Сердало» дешараша зийна хургья «Соцкультбыта объекташ хьалъяра — цахаддаш терко» яха рубрика. Из оаха лелаю тоъал ха я. Назрановски, Сунженски, Малгобекски а кхыча а районий партийни комитеташа, промышленни предприятей, колхозий а совхозий а кулгалхоша, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполкомаша, гIишлонхоша соцкультбыта объекташ: клубаш, культура цIенош, школаш, больницаш, деша даха ха йоацача берий учрежденеш, библиотекаш, кхыдола а гIирсаш хьалдеча дуалийтача гIалатех, оттаьча хана уж йисте ца дахарах соахка дуккхаза яздаьд редакце болхлоша а штате боацача корреспонденташа а.

Укх шера а из проблема бIаргкIалар ца ялийта лаьрхIа да тхо. Производственни гIулакхаш хьалха а доахаш, социально - культурни объекташ хьалъелга тIехьатетташ болча, цу деша йоагIаш йола терко ца еча кулгалхошта, партийни организацешта, министерстваштa а ведомстваштa а цIенхаштта критика ергья «Сердалос», цIераш а йоахаш дIабовзийтаргба бехке бола нах.

КПСС Централни Комитето Советски Союза къахьегамхошка соахка даьча Кхайкарал тIа ма аллара: «...ХIанз а кIезига дац копирка а йилла яздаь декхараш, кабинеташка дагалаьца уттаяь починнаш, геттара зIамига толамаш даьхача тийнна доккхий рапорташ. Цхьадола декхараш кхоачашдара дукха низ тIабахийта эшаш хилац, уж тIаийду йолаш йола таронаш, резерваш теркал а ца еш. Цу дерригнемах боацача йоаккх къахьегама яхь, формальни хIамаI хулийт цох».

Цу тайпара хIама ца хилийтара, социалистически яхь формализма мукхах IоцIенъяра, цун керда формаш хьагучаяхара а дIайовзийтара а, хьалхалаттарий опытах дукхагIа яздара, из юкъейоалаеча гIо дара шоай низ дIакхоачар дергда «Сердало» журналисташа, цун авторски активо. Газета тIа хIара дийнахьа яхар санна я «Пятилетка шин шера план — Октябра 70 шу дузаш», «Мишта кхоачашду декхараш», «Хьалхалаттарий опыт — массанена», «Дика хоамаш», «Социалистически яхьа дневник» яха рубрикаш. Уж дешаш оаха уттадергда бетта цкъа арайоаккхача социалистически яхьа оагIон тIа. Ира критика ергья нах моральни а материальни а белгалбоахилга, яхьа итогаш елга талмастта леладеча партийни организацешта, профсоюзни комитеташта, предприятей а боахамий а кулгалхошта.

ХьалхагIа а санна, газето даим йоакхо ергья нах коммунистически кхетам болаш пролетарски интернационализма идеяшта мутIахьа болаш хьалкхебара, халкъашта юкъерча ленински доттагIалах дукхагIа яздара. Къаьстта теркам тIабохийтаргба царна атеистически, патриотически, нравственни кхетам балара. Вай республике ди лелабераш, динеи къамани гIулакхаш цаIаш да аьнна хетараш хайра кIезиг ца луш хилар теркал а деш, лелабергба атеистически болх. ХIана аьлча, националистическими динеи предрассудкаш цхьанне шоллагIъяр хьаллоацаш а бахача иаха интернациональни кхетам балара новкъарле еш а я.

Цудухьа редакце коллективо, яздархой, Iилманхой, хьехархой, партийни а советски а болхлой, предприятей, боахамий, министерствай а ведомствай а кулгалхой, культура а искусства а болхлой шерра юкъе а озаш, хьагучабоахаргба моллаш, мурдаш да тхо яхараш, тIехьадиса а къаман сий доадеш мел дар а хьаллувцараш. Шерра пропаганда ергья кердача традицешта а обрядешта а.

Уж проблемаш ювцаш йола материалаш шоана корорга «Халкъий дохаргдоаца доттагIал», «Вай — советски нах», «Саг—ший кхела да», «Денал гойта моттиг — Афганистан», «Эскаре гIулакх деш ба вай мехкахой», «Интернациональни доттагIалл чIоагIдеш», «ТIехьадисача гIулакхашца — лира къовсам», «Къонача тIехьенна — кIоаргта знанеш, идейни чIоагIал» яхача рубрикашта кIал.

Газето уттаергья культура, быт, литература, искусство дегIайоалаяра даькъера лоархIаме проблемаш, кепаеттаргья яздархой керда произведенеш, публицистически статьяш, къоначар кхоллам наха дукхагIа дIабовзийтаргба. Кердача книжкех, спектаклех, выставкех рецензеш кепаеттаргья. Дувцаргда просвещени а унахцIено лораяра а дешаш. Юрташкарча культпросветучрежденеша, школаша, интеллигенце атеистически, тIема - патриотически, нравственни кхетам балара даькъе беча балхах яздергда.

Шун теркам тIаозаргба, аьнна хет тхона «Юртара культура кхуврч: вахар, проблемаш», «Школьни реформа — массане юкъара гIулакх», «Культура хоамаш», «Сакъердаме хIамаш», «Дезава кхуврч», «СелаIад», «ГIулакх мишта ду шоана?» яхача рубрикаша.

Газето болчча тайпара бувцаргба советски законаш телхадераш, къа а ца хьегаш баха гIертараш, базархой, социалистически доалахьенна тIаккувдераш, очковтирателаш, припискаш ераш, гергалоина а бовзара - безара а тIагIолла озабезам бераш, брак йола продукци арахецараш, малара тIехьабаьннараш, аьннар аьннача доацераш, заманца тарлуш доаца кхыдола ийрна гIулакхаш леладераш.

Вай тахан мел дувцар дизза чакхдаккха тха дикагIа вIаштIехьдаргда, газет дешараш, редакце оаш дукхагIа кабхаташ ухийте. Хьаккхашта язде тхога шоай коллективе эргалонаш яра, дIахьалхашкахьа ухилга сихдара новкъарле мел ечох. Шоашта а шоай новкъосташта а карагIдувларех, боях тоабара, хIаране бехктокхам айбара, порядок а дисциплина а чIоагIъяра дича бакъахьа хетачох.

Редакце дена цхьа письмо дитац оаха теркал ца деш, из яздаьчунна могаш дола новкъостал ца деш. Нагахьа санна «Письмо лерагIа», «Редакце письмо денадар» яха рубрикаш шоашта холой, халаш: цун тема хьалхаьккхар, адрес хьийхар шун каьхат долга.

Оаш кхухьийтача каьхатех латташ я «Тхога язду», «Письмо тIара мугIараш», «Новкъосто новкъостах», «Письмо кепатехадеце а», «Новкъостал дех» яха рубрикаш. Царех оаха хьаю «Письмош» яха бIарчча оагIош, «Юв», «Белам а белхам а» яха рубрикаш.

Цудухьа тхона чIоагIа лов письмош оаш дукхагIа яздар, газетацара шун гергалов чIоагIъялар. Паккха мара хургдац «Сердало» массане деша безам боагIаш, таханарча дено дIадеххача тайпара ира проблемаш уттаеш а областной партийни организаце шийна хьалхашка оттадаьча бехктокхамеча декхарех лоархIадеш а.

Лакха оаха мел дийцар укх шера редакце де аьнна белгалдаьха хIамаш да. «Сердало» коллективана чIоагIа лоара цох шоана фу хет ха. Фу IотIатехача, тIера Iодаьккхача бакъахьа хет шоана.

Цох язде тхога, шун письмошка хьежаш хургда тхо.

«СЕРДАЛО» ГАЗЕТА РЕДКОЛЛЕГИ.

Школьни реформа—массане юкъара гIулакх

КЪАХЬЕГА IОМАЛУ

Дукха ха йоаццаш Грозненски района Гикаловски юкъерча школе чакхъяьлар къахьегамхой объедненей 31-гIа районни слет.

Районе хIара шера болх беш хул ткъаь итт дешархой бригадеи кхаь школа лесничестваши. СССР Кхачан программа кхоачашъеча шоай дакъа юкъекхухьаш ва 1140 совгIа дешархо.

Дешархой производственни бригадай болх духхьал производственни гIулакхашца, боахамашта гIо дарца чакхбоалаш бац. Бераш хул спорте, художественни самодеятельносте дакъа лоацаш, тохкама болх, опыташ еш.

ДIадахача шера дешархой производственни бригадашта тIачIоагIъяьяр 388,5 гектар, Цу тIа дIайийнаяр свеклаш, ябакхаш, комсаш, генараш.

ПхелагIа къахьегама четверть йолча хана дешархоша яьккхар 175 тонн баьцадараш, 171 тонн комсаш, 287 тонн хьажкIаш. 163 гектара оасар дир. Бригада шовзткъеи пхийтта саг механизатораш волаш болх беш бар, хIаьта шовзткъеи цаI — хьайбай боахаме.

Аьхкий береша даьккхар 52301 сом. ГIулакхащца хьахайтар бераша шоашта фу карагIдаргда, шоай лаьттан дай хилара бокъо хьаьккхар.

Дешархой производственни бригадех дIайха дешаш йоах «Советская Россия», Ленина, 1-гIча Мая цIерагI колхозий, «Атагинский», «Куларинский», «Горячеисточненский», «Юбилейный», кхыйолча совхозий кулгалхоша.

Дика толамаш даьхар Староатагински № 2 йолча юкъерча школа бригада (кулгалхо Р. Батаев). «Атагинский» совхозе болх беш вар 55 дешархо. Царна тIачIоагIъяьр 12 гектар доакъара свеклаш. ХIара гектара тIара 500 центнер яьккхар цар.

Йоккха опыт loаьл Комсомольски юкъерча школа производственни бригадо а (кулгалхо Ш. Мукушев, бригадир Т. Эднева). Цу бригадо 100 га тIа. «Советская Россия» яхача колхозе болх бу цар. Цу бригадашта тIачIоагIъяьр 10 гектар доакъара свеклаш. ХIаьта хIара гектара тIара планагIа 580 центнер викха езача 640 центнер яьккхар цар. Цул совгIа, дешархоша гулйир 25 тонн хьажкIаш, 150 тонн хьажкIаш лордех цIейнир. Цу балха дакъа хилар дар дешархошта.

Шоай бехктокхам дика кхетабеш къахьийгар Долински, Петропавловски, Октябрьски, Первомайски юкъерча школай дешархой производственни бригадаша. Цар девиз а хинна дIаэттар «Ахкан къахьегама четверть тIехдика чакхъякха!» яха дешаш.

Къаьстта белгалбаккха безаш ба, бераша хьайбай боахаме баь болх. Цар гIулакх дора Iаьсашта, доахан деттар, котамий кIоригашта Iунал дора. Дика къахьийгар Ермоловски, Правобережненски, Октябрьски юкъерча школай хьайбай боахама звеньяша.

Дешара - производственни бригадашка вIашагIкхетараш хулар производства хьалхалаттараща, къахьегамеи тIемеи ветеранашца. Иштта чакхдоахар хьинареча къахьегама денош, шоаш даьккха ахча Машара Фонде дIачутелар, «Тхона даха а гIишлош хьалъе а гIо ду илле» яхача девизагIа агитбригадаша концерташ уттадора, «Молнеш» а «Къахьегама листокаш» а арахецар, иштта кхы дукха а пайдане хIамаш дора.

Районерча дешархоша Iалаьмате дукха болх бу дарбан баьцаши гин гулдеш. ХIара шера дика болх беш хьабоагIа Ильиновски юкъерча школа лесничество. Цу школа дешархоша кийч а даь, паччахьалкхенна дIачуденнад 4360 килограмм ландыша гIаьнаш.

Дешархой производственни бригадай гIулакхаш дуккхагIча даькъе тийша да боахамий кулгалхоша еча йоакхонах. «Цхьабакъда, царех цхьаболчар безам боаццаш къестаду дешархошка болх байта луш дола лаьтташ, царна техника тIачIоагIийна, уж балха моттигашка дIакхьуьйна транспорт телац. Масала, «Юбилейный», «Загорский» совхозашца даг-договораш доллаш, соахка болх ца беш бу Старо - Сунженски, Толстой - Юртовски № 2 йола юкъера школаш.

Цхьайолча хана боахамий кулгалхой бидлу къахьегама объединенеш самоуправлени яра лоархIам лакхбе безаш хиларах. [illegible]

С-М. ЯСУЕВ, тха штате воаца корр.

«Грозный тахан». Л. АБДУРЗАКОВА сурт.

ТЕАТРА КIИРА

Укх деношка Аргунерча культура Двореце торжественно хьадийллар «Театра кIира». Зале гулбеннараштa хьалхашка къамаьл дир Шалински райисполкома культура отдела заведующе Л. Герсаева. Цо дIайха моаршал хьаьттар М. Ю. Лермонтова цIерагIча республикански драматически театра актерашка, дIахо йодача хана а доккхий творчески толамаш дахара тIахьийхар цо уж.

КIира дIадоладелар В. Дроздова «ТIеххьара посетитель» яха пьеса гойтарца. Зале гулбеннараша боккхача безамца тIаийцар из.

Аргунера яьлча, театра труппас ший говзал гойтаргья Герменчуке, Шаьла, Сержань - Юрта, Кердача АтагIа. Репертуаре я спектаклаш «Иван Царевич», «Эффект Редькина», «Ревизи», кхыяраш. Зрителаш вIашагIкхетаргба шоай дукхабезача актеращца РСФСР заслуженни артистаца Н. П. Жирновца, РСФСР халкъа артистаца В. С. Белоглазовца, НГIАССР заслуженни артистаца В. Д. Пановца, кхычарца.

А. ХАТУЕВ.

КУЛЬТУРА ХОАМАШ

ДЕШАРХОЙ КОНКУРСАШ

Республике чакхъяьннача тайп - тайпарча предметни конкурсашка дакъа лоацаш хилар Малгобекера дешархой. Дика дIайихьар уж Ф. Танкиевас, Т. Полтаева, А. Кориговас, Д. Болашова, кхычар. Уж №№ 3, 20 йолча школай дешархой ба.

— Дешархошта чIоагIагIа пайдане конкурсаш яр уж, — яхаш дувц № 3 йолча школа хьехархочо А. Т. Юсупова. — Тхоай чIоагIагIйола оагIонаш йовзарал совгIа, ледарлонаш мичахьа я а хайра тхона. ДIахо йодача хана уж дIайоахаш болх бе хьожаргда тхо.

М. ЭРЗИЕВ.

Белам а белхам а

ЛИМИТ

Сунженски района Орджоникидзевски станице бус а дийнахьа а цхьатарра сийрда я аьлча, укхаза хьайга да новкъа дIаводаш акха даьнна лела жIалеш тIехьаадац аьлча, дIа мел хьежача керда гаьнаш егIай аьлча, делалургда шо.

Цхьабакъда, соахкара №№ 314, 417 йола моттигерча жилкомхоза управленешка отчетни справкаш [illegible]

нах вIалла шун штате боацаш хилча, кхойтта юстардаккха мишта аьттув баьнаб шун? — хьаттар цунга.

— Из-м дац, тамаш е езаш хIама, — велакъежар кулгалхо, — цар лергаш хьакхухь тхона станичникаша.

— Лергаш хьакхахьар-м ше да, — ях оаха. — Цига-м шох тийша хIама дац. [illegible]

цар шоаш дIачуеннача справкага хьажа мара безац уж.

Станице 78 улица я. Справкаша яхачох теше, царех дукхагIъяраш сердалца Iалашъяьй. Укхаза а харцлув А. Мальцев: лампаш йоагаш наггахьа улица мара яц райцентре. Юхейисача моттигашка бIарга бела пIелг гургбоацаш баьде я.

Йоккха лар йитай ПУЖХК кулгалхочо Л. Толстоя улицагIа бахача наьха дегашка а. Уж хица Iалашбаь боацилга хайча, нах хьагул а баь, турбаш хуле, хий хургда аьнна амар дир цо. [illegible]

Л. ЧАБАЕВ.

СПОРТА ХОАМАШ

КIАЛТОХАР

Омске чакхъяьлар классически кIалтохарах йола СССР чемпионат. Цига дакъа лоацаш вар вай республикера пхи атлет. Ала деза, яхьаш цар цIаккха ца хиннача бесса эсала дIайихьалга. Эттара толаш волча А. Абаева а (68 кг) кхоалагIа моттиг мара яккханзар. Х. Мулаев (90 кг) пхелагIа ва.

ФУТБОЛ

ДIахойолх Нохч-ГIалгIай-чен Iан ханара футболах йолча чемпионата яхьаш. Аргунерча «Даймехко» счет 3:0 йолаш «Нефтяник» яха команда эшайир. Ший хьалхара котало яьккхар «Агропрома» футболисташа, счет 2:1 йолаш цар эшайир «Темп» (ГРМЗ). Юхедиса ловзараш иштта чакхдаьлар: ЧИТО — «Локомотив» — 4:2, «Урожай» — «Колос»— 1:0, «Машиностроитель» — «Нефтяник» — 1:1, «Вайнах» —СДЮСШОР — 2:2, «Динамо» — ДЮСШ («Терек» — 1:0.

* * *

Укх деношка вай республикера керттера футбольни клуб «Терек» Грознерча «Строителца» лайзар. Счет 5:2 йолаш нйшар гIишлонхой. Укх деношка Кисловодске дешара - тренировочни сборашка дакъа лоацаш ба «Терека» футболисташ.

А. ИЗМАЙЛОВ,

ТОЛАМ БАЬККХАР

Ши бIаь спортсмен вар Махачкале чакхъяьннача ший лоIамеча кIалтохарах йолча РСФСР чемпионате дакъа лоацаш. Вай мехкахошта юкъе къаьстта белгалваьлар Токаев Iарби (100 кг). Ший дозал долча атлеташта юкъе толам баьккхар цо. Бронза медаль яьккхар Нуцулханов Заьлмахас. Р. Демильханов пхелагIча моттиге ва.

ХIанз уж спортсменаш февраль бетта КъулбаседаХIирийчен столице Орджоникидзе хургйолча СССР чемпионата кийчо еш ба.

БОКС

Фрунзе чакхъяьлар боксах йола Ерригсоюзни турнир. Цига дакъа лоацаш бар Грознера спартаковцаш. [illegible]

Т. СОКОЛОВА.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ДЕЗА ЭЦАРХОЙ

Грозне, Победа проспекте, 12 йолча, «Тийга хIамаш яра мел эшар» яхача № 14 йолча тика тIа дохка денад тайп-тайпара кийчдаь метта тIа тувса гаташ, палатеночни халаташ, басма, алтаз, хIаьта иштта дукха тайпара даьреши эпаши.

Дувла тика тIа шуга хьежтхо.

«ПРОМТОВАРЫ» ОБЪЕДИНЕНИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

29 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — «Гущдар — теша хала дар».
9.05 — «Капитанская дочка». Художественни фильм.
10.40 — «Кердадараш».
16.00, 17.15, 20.00 — «Кердадараш».
16.15 — «Будни службы милосердия». 3-гIа дакъа.
16.45 — «Космсомолка» маршруташ».
17.20 — Башкирски Паччахьалкхен хоровой копелла выступлени.
17.40 — «...Яхайтта шу даьнмеи бокххагIен».
18.25 — «Са хьамсара Даьхе». Фотоконкурс.
18.30 — Долчча къоастаду. Госприемка балха тIа. Телеселектор Ереван — Ленинакан — Абовян. Дакъа лоацаш ва Армянски ССР Министрий Совета председатель Ф. Т. Сарнисян.
20.10 — А. С. Пушкина дешашта [illegible]
[illegible]

II ПРОГРАММА

[illegible]
9.55 — «Мальчишки. скорость и мечта». Iилма-довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Истори.
10.35, 11.40 — Дезала вахара этикеи психологи. 9-гIа класс. Дезала психологически климат.
11.05 — Н. Грибачева поэзи.
12.10 — «Блокада». Художественни фильм. 2-гIа дакъа. Фильм 1-гIа. «Ленинградски метроном».
14.20 — Дешархошта физиологехи гигиенахи.
14.50 — «Кердадараш».
14.55 — «Цар цIераш йицъе йиш яц». Декабристий истий.
15.40 — Фильм берашта. «Царевна — лягушка».
16.20 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. «Николай Бауман». Художественни фильм.
17.55 — Iилма—производствана.
18.25 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.45 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Крылья Советов». 2, 3-гIа периодаш.
20.20 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. Эрсий пролетариатаца цхьана (нохчий меттала).
20.30 — «Са Даьхен салте».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Блокада». Художественни фильм. 2-гIа дакъа. Фильм 2-гIа. «Операция «Искра».
22.45 — «Кердадараш».

30 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — «Дунен кагирхойн».
8.40 — «Такая жестокая игра — хоккей». Художественни фильм.
10.00 — «Места обитания» Документальни фильма премьера.
10.25 — «Кердадараш».
16.00, 19.05 — «Кердадараш».
16.15 — «Эрсий къамаьл».
16.45 — С. Михалкова туркалаш экрана тIа. «ЦIе галстук».
17.55 — Белгородски витаминни комбината «Юбилейный» яхача культура ЦIен халкъа хора концерт.
18.05 — Эрсий музей.
18.35 — «Ца малар — вахара норма».
19.15 — ЦТ экрана тIа духьашха. «Охота на лис» Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Кинопанорама.
23.25 — «Тахан дунен тIа».
23.40 — Болгарски эстрада артисташ Москве.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Iуйранара гимнастика».
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Географи. 8 класс.
9.05 — 13.15 — Английски мотт. Iомабу 1-гIа шу. 30-гIа передача.
10.05 — СПТУ дешархошта. Юкъара биологи.
10.35, 11.40 — В. Катаев. «Белеет парус одинокий». 5-гIа класс.
11.05 — «Вай беш».
12.10 — «Блокада». Художественни фильм. 2-гIа дакъа. Фильм 2-гIа.
13.45 — Хьа ленински библиотека. В. И. Ленин. «От разрушения векового уклада к творчеству нового».
14.15 — «Кердадараш».
14.20 — Федор Абрамов.
17.10 — «Литературни пIаьраска» (нохчий меттала).
17.40 — «Из ца хила а мегар». Фильм.
17.50 — «УнахцIено» (нохчий меттала).
18.20 — Мультфильм.
18.30 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.50 — «Дешархо» (гIалгIай меттала).
19.20 — «Шун хаттараштa жоп лу». Передаче дакъа лоацаш ва НГIАССР физически культуран спортен Паччахьалкхен комитета председатель Е. С. Байраков.
19.40 —«Агропром: гIулакхаши нахи».
20.15 — Ф. Шуберт — Яистелланза симфони. Кхоачашъер СССР Паччахьалкхен академически симфонически оркестр.
20.50 — «Найти и исцелить». Телевизионни документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — Маханов Мухтара поэзе сайре.
23.05 — «Кердадараш».

РАДИО

29 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.36 — 9.00 — ДIалоюх Р. Паскаева.
11.15 — «Кердача IавдалагIа къахьега» (нохчий меттала).
11.30 — Беседа.
11.45 — 12.00 — «Яхь лелаяр из хьалха гIа баннхар» (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Ашараш.
17.30 — «Тешаме низ» (гIалгIай меттала).
17.45 — «Социалистически исследованеш идеологически балха практике».
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — «Iа — цIимхара тIахьожамхо». Рейд (гIалгIай меттала).

УКВ

19.00 — Советски иллеш да дерригача дунен тIа декаш.
19.50 — Довзаш дола иллеш.
20.26 — «Илли» яхача фольклорни ансамбла концерт.

30 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.20 — Передачай программа.
8.30 — «Лоаман Iуйре» яхача альманаха оагIонашка гIоа.
[illegible]

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске, 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахар — 2-80-12, 2-54-04; промышленностех транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта бохама — 2-47-84 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; информаций бюро — 2-89-51; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57, заместителя редактора — 2-85-07, ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66; 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; информационное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттен деношка.

СФ05034. «Грозненский рабочий» издательства типограф. Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 391.